

FISKETS BETYDELSE FÖR KUSTKOMMUNERNA I BOHUSLÄN

Fiskets betydelse för kustkommunerna i Bohuslän

2013-07-12

Uppdragsgivare: Fiskekommunerna

Projektägare: Öckerö kommun

Författare: Bengt Strömblom

1. Sammanfattning: Fiskets betydelse för kustkommunerna i Bohuslän

- 1.1 Rapporten
- 1.2 Förslag till reviderad strategi för den bohuslänska fiskesektorn (se vidare avsnitt 7.3)
- 1.3 Förslag till fortsatta studier (se vidare kapitel 8)
  - 1.3.1 Tidsmässigt prioriterade studier
  - 1.3.2 Övriga studier

2. Uppdraget

3. Förutsättningar

- 3.1 Uppdragets inriktning
- 3.2 Fiske, mer än fiskeripolitik
- 3.3 Ansvarsfördelning i nytt ljus
- 3.4 Regionens och kommunernas roll
- 3.5 Bohuslänskt fiske
- 3.6 De regionala målen som utgångspunkt
  - 3.6.1 Västra Götalandsregionens maritima strategi
  - 3.6.2 Studien om Maritima kluster
- 3.7 Tidigare studier
- 3.8 Rapportens disposition

4. Det bohuslänska fisket

- 4.1 Det bohuslänska fiskets historia – i korthet
- 4.2 Fiskets utveckling 1998-2013
  - 4.2.1 Fiskarekåren
  - 4.2.2 Fiskeflottan
  - 4.2.3 Fiskauktionerna

5. Fisket ur ett kommunalt perspektiv

- 5.1. Källmaterial

5.2 Utgångspunkter

5.3 Utfall

- 5.3.1 Infrastruktur
- 5.3.2 Göteborgs fiskauktion
- 5.3.3 Småföretagsamhet
- 5.3.4 Översiktsplan
- 5.3.5 Utbildning
- 5.3.6 Turism
- 5.3.7 Museal verksamhet
- 5.3.8 Skaldjursodling
- 5.3.9 Beredningsindustri
- 5.3.10 Samförvaltning

5.4 Sammanfattning i form av en strategi

6. Tendenser – Utblick mot 2020

- 6.1 Upplägg
- 6.2 Konsumtionen
- 6.3 Regleringen i EU
- 6.4 Den svenska politiken
- 6.5 Fiskeföretagen
- 6.6 Fisk- och skaldjursodling

7. Strategi för det bohuslänska fisket

- 7.1 Introduktion
- 7.2 Västra Götalandsregionens maritima strategi
  - 7.3.1 Den maritima strategin från 2008
  - 7.3.2 Strategin för marina livsmedel i Klusterstudien
- 7.3 FÖRSLAG: Reviderad strategi för den bohuslänska fiskesektorn

8. FÖRSLAG: Fortsatta studier

- 8.1 Tidsmässigt prioriterade studier
- 8.2 Övriga studier

Sammanfattning

---

1. Sammanfattning: Fiskets betydelse för kustkommunerna i Bohuslän

1.1 Rapporten

Efter att ha redovisat en del av uppdragets förutsättning - fisket som en del av en maritim politik, ansvarsfördelningen för fisket på nationell nivå och den maritima strategi som finns inom Västra Götalandsregionen - lämnas i rapporten tre typer av bakgrundsmaterial inför förslagskapitlen. En bred redovisning av det bohuslänska fisket lämnas (kapitel 4), en redovisning görs av intervjuerna med kommunala företrädare (kapitel 5) och vissa väsentliga tendenser på fiskets område pekas ut (kapitel 6).

Det följande kapitlet (kapitel 7) mynnar ut i förslag till en revideras strategi för det bohuslänska fisket (se nedan 1.2) liksom förslag till fortsatta studier (se nedan 1.3)

1.2 Förslag till reviderad strategi för den bohuslänska fiskesektorn (se vidare avsnitt 7.3)

Västra Götalandsregionen antog år 2008 en maritim strategi. En av delarna i denna strategi var området ”Uthållig fiskerinäring genom satsning på kvalitet, miljöanpassning och samverkan”. Mot bakgrund av det material som presenteras i denna rapport lämnas förslag till en revidering av denna del av den regionala strategin: (*Formuleringarna i den ursprungliga strategin står i kursiv stil.*)

1. Förbättra samordningen mellan fiskeripolitik och andra maritima politikområden på alla nivåer. (Ersätter: *Förbättra samordningen mellan den gemensamma fiskeripolitiken och andra maritima politikområden.*)

2. Stödja lokalt inflytande över fiskeriförvaltningen när det är ett möjligt och effektivt sätt att öka hållbarheten. (Ersätter: *Öka det lokala och regionala inflytande över*

fiskeriförvaltningen genom att införa samförvaltning vid både kust och sjö, när det är möjligt och ett effektivt sätt att öka hållbarheten.)

3. Utveckla hållbar förvaltning, baserad på effektiva styrmedel som utgår ifrån ekonomiska incitament. (Samma.)

4. Stödja utvecklingen av lönsamma fiskeriföretag som bidrar till att genom nyrekrytering och en bred verksamhet skapa grund för levande kustsamhällen. (Nytt.)

5. Betrakta fiskeföretaget som ett landsbygdsföretag som genom diversifiering, exempelvis på turismens område, och kvalitetshöjande åtgärder höjer produktens värde. (Ersätter: *Verka för ökad fisketurism.*)

6. Bidra till ett miljömässigt, långsiktigt hållbart fiske baserat på ekosystemansatsen. (Ersätter: *Bidra till utveckling av en fiskeriförvaltning som baseras på ekosystemansatsen.*)

7. Utveckla miljöanpassade marina livsmedel med hög kvalitet. (Samma.)

8. Göra de marina livsmedlen spårbara ner till den enskilda fångsten/produktionen. (Samma.)

9. Genom att arbeta i kluster öka kontakten mellan fiskare/producent, handelsledet, konsumenter, myndigheter och forskning. (Ersätter: *Öka närheten och kontakterna mellan fiskaren/producenten, handelsleden och konsumenten.*)

10. Utveckla logistik och teknik för odling av fisk och skaldjur. (Ersätter: *Utveckla logistik och teknik för odling av musslor och skaldjur samt Följa utvecklingen av fiskodling och tillämpa praktiskt i Västra Götaland då det finns miljömässiga och tekniska förutsättningar.*)

Sammanfattning

---

11. Genom fiskevårdsinsatser betona det sociala värdet av ett väl utvecklat fritidsfiske i havet. (Ersätter: *Stärk fiskevårdsinsatserna.*)

12. Sträva efter att knyta det bohuslänska distansfisket närmare till regionen i syfte att skapa sysselsättning och bättre tillgång till färsk fisk. (Nytt.)

13. Utveckla Göteborg som nav för svenskt fiske samtidigt som fiskerinäringens regionala knutpunkter i Bohuslän stöds. (Nytt.)

14. Skapa utvecklingsmöjligheter för fisket i den kommunala planeringen och genom infrastruktursatsningar i hamnar. (Nytt.)

15. Genom att låta fisket prägla kulturlandskapet och genom att bevara fiskets kulturhistoria understryka att fisket är en bärande del av det bohuslänska kulturarvet. (Nytt.)

1.3 Förslag till fortsatta studier (se vidare kapitel 8)

1.3.1 Tidsmässigt prioriterade studier

1. Överlåtbara fiskemöjligheter i olika typer av fiske. Att införa överförbara fiskemöjligheter kräver att systemen skiftar från fiske till fiske. Ett underlag till en sådan diskussion är av stort värde.

2. Regionala hänsyn och hänsyn till småskaligt fiske. Det är inom fiskeripolitiken nödvändigt att göra en avvägning mellan olika typer av fiske. En analys av hur en sådan avvägning bör göras ur ett regionalt perspektiv är värdefullt.

1.3.2 Övriga studier

1. "Hav i balans och levande kust och skärgård" – nås miljö kvalitetsmålen i Bohuslän.

2. Lokal studie av fisket i en eller flera kustkommuner i Bohuslän. En fördjupad studie av fiskets roll bör ske i någon eller några kommuner

3. En statistisk genomlysning av Bohusläns fiskare och fiskeflotta. En uppdaterad och fördjupad beskrivning av fiskeflottan och fiskarekår bör göras.

4. Fiskkonsumtionen i Bohuslän. Skiljer sig konsumtion av fisk i Bohuslän från förhållandena i landet i övrigt.

5. Lönsamheten och diversifiering av fiskeföretag. För att överleva diversifierar sig många fiskeföretag. Vad är det för kompletterande verksamhet man bedriver? Till detta bör göras en fördjupad analys av hur lönsamheten i den västsvenska fiskeföretagen kan bedömas.

6. Varför slutar ungdomar att fiska? Genom intervjuer med unga människor som fått en första licens, men inte önskat eller fått den förnyad kan rekryteringsfrågan belysas.

7. Fritidsfiske i havet – en tradition med djupa rötter. En samlad beskrivning av fritidsfisket i havet och dess utveckling skulle ge en värdefull belysning av Bohuslän som fiskeregion.

8. Distansfiskets koppling till regionen. Denna fiskeflotta, som mest fiskar pelagiska arter, landar oftast i Danmark. Frågan är vad som kan göras för att närmare knyta denna flotta närmare till regionen.

9. Göteborgs roll som centrum för västsvenskt fiske. Göteborg har en helt central roll för det svenska fisket. Fiskauktionen är en fråga av vikt, men Göteborgs roll i övrigt bör även belysas.

10. Utvärdering av verksamheten med samförvaltning. Att regionalt hitta geografiska områden och skilda förvaltningsformer som ökar det lokala inflytandet över fisket.

11. Bevara och tillvarata fiskets kulturarv i Bohuslän. Hur sker detta idag och hur kan en samlad plan utformas.

2. Uppdraget

”Fiskets betydelse för kustkommunerna i Bohuslän” är ett projekt som genomförts av Fiskekommunerna med Öckerö kommun som projektägare. Projektet har ingått som en del i det arbete som Fiskeområde Bohuslän bedriver och har därför finansierats av EU:s strukturfond för fisket.

Utgångspunkten för uppdraget är att fiskerinäringen är viktig för kommunerna i Bohuslän. Den betyder arbetstillfällen i fiske, handel och beredning. Dessutom är fiskerinäringen en del av Bohusläns identitet. Det kustnära fisket med fartyg i hamnarna, som lossar sin fisk vid kajen och säljer nyfångad fisk är ett viktigt inslag i ett levande Bohuslän.

Även om fisket i sin helhet är av vikt för Bohusläns kommuner är det detta kustfiske som är kärnan i studien. Detta lokalt baserade fiske är ett fiske som utgår från en och samma hamn, bedrivs under större delen av året och fångsten landas i hemmahamnen. Fisketurer som sträcker sig över ett dygn eller två är det normala. Detta fiske skapar ett levande bohuslänskt fiske samtidigt som det ger förutsättningar för fiskaren att utveckla ett familje- eller småföretag med möjlighet att diversifiera sin verksamhet.

Det lokala fisket kan på så sätt kompletteras med småskalig beredning, försäljning och vattenbruk, oftast i form av musselodling, men också utgör en viktig del av en lokal turismen.

Det storskaliga fisket är inte lika påtagligt för besökaren, men är för kommunerna betydelsefullt som företag och arbetsplatser, även om detta fiske många gånger landar sin fångst i Danmark. Det har dock sin betydelse då det kan skapa underlag för kringindustrier såsom båtvarv och redskapstillverkning.

Det framgår också av uppdraget att analysen ska göras mot bakgrund av att fisket står inför stora förändringar och utmaningar. Inom EU har en reformering av fiskeripolitiken gjorts som tydligare ska göra den till en del av en samlad maritim politik. Ett nytt strukturprogram för fiskerinäringen har beslutats och där fiskets koppling till annan landsbygdsnäring betonas. Regeringen kommer också att lägga förslag till en ny fiskevårdslag. Till detta kommer de förändringar som skett på myndighetsnivå.

Projektet syftar - enligt uppdragsbeskrivningen - till att belysa kustfiskets betydelse för en levande kust- och landsbygd i kustkommunerna. Denna formulering ligger nära det av riksdagen antagna miljö kvalitetsmålet ”Hav i balans och levande kust och skärgård”. Kustfiskets betydelse idag ska beskrivas, men studien ska även vara framåtsyftande och visa på utvecklingstendenser.

Med utgångspunkt i tillgängliga källor görs ett försök att beskriva kustfisket och dess betydelse. Detta har kompletterats med intervjuer med kommunala företrädare.

Uppdraget lyfter specifikt fram förutsättningarna för fiskets framtid i Kosterhavet som en långsiktig brukad nationalpark och ställer frågan om denna typ av gemensam förvaltning kan tillämpas i andra delar av Bohuslän.

Det geografiska område som omfattas av studien är Bohusläns kustkommuner samt Göteborgs kommun. Detta är viktigt då Göteborg – förutom att ha flest fiskare i regionen – även har en mycket central roll för utvecklingen av fisket i regionen och i Sverige som helhet.

3. Förutsättningar

3.1 Uppdragets inriktning

Som framgår av projekttiteln ”Fiskets betydelse för kustkommunerna i Bohuslän” är uppdraget omfattande. Utöver fiskets ekonomiska betydelse syftar det även till att ge en bild av fisket som en integrerad del av det lokala samhället. Särskilt viktigt är att se hur fisket på det lokala planet samspelar med andra näringar och verksamheter där kommuner har ett mer uttalat ansvar än inom fisket.

För att kunna genomföra uppdraget har vissa begränsningar varit nödvändigt. Med hjälp av befintligt material görs ett försök att belysa fiskets betydelse.

Inom ramen för projektet har intervjuer genomförts med ledande representanter för kustkommunerna. I dessa har frågor tagits upp om fiskets betydelse för respektive kommun. Dessutom har samtalen handlat om vad som från kommunalt håll kan göras för att bevara ett lokalt baserat fiske. Syftet med intervjuerna har varit att ge en generell bild av situationen i Bohuslän och inte studera förhållandena i någon enskild kommun. Göteborgs roll är dock ett undantag.

De viktigaste besluten på fiskets område fattas på EU-nivå. Dessa regler implementeras och kompletteras så i den nationella lagstiftningen och genom centrala myndigheters beslut, i det här fallet i första hand Havs- och Vattenmyndigheten och Jordbruksverket.

Mer sällan beskrivs vad kommunerna kan göra för fisket. Två viktiga kommunala områden som aktivt används för att underlätta för fisket är näringslivsutveckling och fysisk planering. En lokal infrastruktur, främst i form av hamnar, är nödvändig om kustfiske ska kunna vara lokalt baserat. Även i fråga om naturmiljö och kulturmiljö har kommunen en viktig roll. Turismen är en lokalt prioriterad fråga.

När fisket alltmer ses som en del av en maritim politik ökar också behovet av sektorövergripande angreppssätt. På regional nivå har Västra Götalandsregionen visat på detta i ”Maritima strategi för Västra Götaland”, antagen i februari 2008. I studien ”Maritima kluster i Västra Götaland 2012” utvecklas vissa aspekter på den maritima strategin.

3.2 Fiske, mer än fiskeripolitik

Med utgångspunkt i den lokala nivån kan nio aspekter på det lokala fisket särskilt lyftas fram och som sätts i fokus i denna rapport:

1) De **arbetsstillfällena** som skapas av fiske, vattenbruk, handel med fisk och beredning, men också fiske i kombination med annan verksamhet, inte minst turism. Av särskilt intresse är att belysa i vilken grad fisket är en del av den småföretagskultur som är så väsentlig för Bohuslän.

2) Fisket som en del av Bohusläns **identitet**. Kommunens sätt att profilera sig bygger många gånger på fisket och dess produkter. Besöksnäringen lyfts av naturliga skäl fram, men samtidigt har fisket ett stort värde för alla boende i kustkommunerna. ”Visst vore hamnen mycket tristare utan fiskebåtar.” Detta gäller inte minst kustfisket, men även det distansfiske som präglar vissa orter, särskilt i södra Bohuslän.

3) Kommunen har att inom sitt geografiska område verka för de svenska **miljökvalitetsmålen**. I det här fallet avses i första hand de insatser kommunen gör för att bidra till ”Hav i balans och levande kust och skärgård”. Inom detta miljökvalitetsmål ses fisket som en del, såväl i havets ekologi som i ambitionen att utveckla kustkommunerna.

4) **Fisket som näring** lever längs hela Bohuskusten. Detta gäller kustfisket medan distansfisket så gott som helt är koncentrerat till södra Bohuslän. Distansfisket landar i stor utsträckning sina fångster i Danmark, men företagen är av betydelse för

framför allt Göteborg/Öckerö. En viktig fråga är samspelet mellan olika typer av fisken och vad som kan göras för tätare knyta distansfisket till dess hemmahamnar.

5) I den fysiska **planeringen** är fiske en av många aktiviteter. Fisket behöver tillgång till landningshamnar. Fisket finns också med vid planeringen av den kustnära zon som ligger under kommunalt ansvar. Konkurrens eller synergieffekter med våg- och vindkraft är en fråga. En annan är skaldjursodling och dess konkurrens med bl.a. det rörliga friluftslivet. Framgent har kommunerna även att svara upp mot en statlig havsplanering.

6) Fisket är en del av det bohuslänska **kulturarvet**. I detta ingår bevarandet av genuina bebyggelsemiljöer likväl som museal verksamhet i större eller mindre skala.

7) I strävan att profilera Sverige som ”**det nya matlandet**” måste – åtminstone för Bohusläns del – de marina livsmedlen utgöra en central del, såväl vildfångad fisk som odlade skaldjur.

8) Att utveckla **turismen** som näring ses som en väsentlig lokal fråga. I detta sammanhang spelar den marina miljön i sin helhet en stor roll liksom mer specifika aktiviteter i och kring fisket.

9) En **infrastruktur** i form av hamnar krävs. Detta gäller för fiske såväl som andra typer av sjöfart, inte minst fritidsbåtar. Att skapa en rik och levande hamnmiljö där olika intressen kan samsas är en viktig uppgift. Genom fiskauktionerna och andra lokala landningsplatser skapas underlag för ett aktivt lokalt fiske.

3.3 Ansvarsfördelning i nytt ljus

Som nämns i uppdragsbeskrivningen sker stora förändringar av den politiska och administrativa styrningen av fisket. Grundläggande är att fiskeripolitik inom EU är en gemenskapspolitik liksom att

fisket alltmer betraktas som en del av en maritim politik på alla nivåer.

På EU-nivå. Fisket – liksom jordbruket – är en gemenskapspolitik, dvs. ramarna för fiskeripolitiken beslutas av EU, men EU:s institutioner fattar även en lång rad beslut med hög detaljeringsnivå. Principen är sedan att där EU inte beslutat har medlemsstaterna ett utrymme att komplettera lagstiftningen såvida den inte strider mot gemenskapslagstiftningen. De huvudsakliga områdena inom EU:s fiskeripolitik är:

- 1) Resurspolitiken, dvs. när, var, hur och hur mycket varje land får fiska.
- 2) Förhandlingar med tredje land om fiskeresurser och handelsavtal, exempelvis med Norge, genomförs av EU.
- 3) Fiskerikontrollen med ett mycket detaljerat regelverk.
- 4) Strukturpolitiken, dvs. vilket ekonomiskt stöd som kan lämnas till fiskerinäringen.
- 5) Marknadspolitiken, dvs. frågor om handel och försäljning av fisk och fiskeriprodukter.

Ramarna för EU:s fiskeripolitik fastställs i den s.k. Grundförordningen och en ny sådan har antagits i år. En tydlig riktningförändring märks genom att fiskeripolitiken alltmer blivit en del av en samlad maritim politik. Värdet av en god och bred vetenskaplig grund för alla regleringsbeslut har betonats liksom en utvecklad fiskerikontroll och en inriktning mot fiskemöjligheter fördelade på fartygsnivå. Denna delvis nya inriktning kommer att under de närmaste åren omsättas i andra förordning. En sådan är det nya strukturprogrammet.

På regeringsnivå. Fiskefrågor hör i sin helhet till Landsbyggsdepartementets område. Nationellt regleras fisket huvudsakligen av en Fiskelag från början 1990-talet. En utredning om en ny och moderniserad lag överlämnades till regeringen 2010. Denna Fiskevårdslag innebär bl.a. att fiskerilagstiftningen i större utsträckning än idag ska anpassas till miljö-

balkens terminologi och synsätt. Proposition planeras att läggas på riksdagens bord våren 2014. Av stor betydelse är även den kommande propositionen om havsplanering.

På central myndighetsnivå. Havs- och vattenmyndigheten (HaV), som bildades 2011, ansvarar för fiskets frågor med utgångspunkt i fiskresursen och dess förvaltning. Den har även det övergripande ansvaret för fiskeripolitiken på myndighetsnivå. HaV, som är en myndighet under Miljödepartementet, har till uppgift att integrera havs- och vattenförvaltning. Som ovan nämnts ansvarar Landsbyggsdepartementet däremot för fiskefrågorna. Den forsknings- och utvecklingsverksamhet som tidigare bedrivits av Fiskeriverket, bl.a. Havsfiskelaboratoriet i Lysekil, ingår numera i Lantbruksuniversitetet (SLU).

Jordbruksverket, som är en myndighet under Landsbyggsdepartementet, ansvarar för de delar av fiskeripolitiken som är inriktade på fisket som näring, främst strukturpolitiken och marknadspolitiken. Jordbruksverket har också ett samlat ansvar för vattenbruket.

Den svenska indelningen på myndighetsplanet skiljer sig med andra ord mot indelning på EU-nivå och svensk politisk nivå, där alla fiskefrågor hålls ihop, även om förvaltningen sker inom ramen för en maritim politik. Skulle samma övergripande logik följas på svensk myndighetsnivå skulle alla fiskefrågor, inkl. näringsfrågor och vetenskapligt beslutsunderlag, var samlade i Havs- och vattenmyndigheten.

På regional nivå. Det regionala myndighetsansvaret för fiskefrågorna ligger på länsstyrelserna, som förutom att svara för fiskefrågorna i dess helhet, även har att göra avvägningar mellan fiske och andra maritima verksamheter. Till detta kommer att vissa av landets regioner arbetar aktivt med fiskefrågor, bl.a. Västra Götalandsregionen och Region Skåne.

3.4 Regionens och kommunernas roll

Genom en samhällsorganisation med en myndighet för havsresurser och en annan för utveckling av fisket som näring, kan otydligheter uppstå kring regleringen av fisket. Att reglera uttaget av fisk och hur detta ska ske är givetvis en fråga om hur havsresursen ska brukas och som med fördel ses som en del i det bredare perspektiv om hur vi nyttjar havet. Att marknadsfrågor och strukturstöd riktat till fisket är näringsfrågor är lika givet. Det som riskerar att hamna mellan stolarna är de frågor som är de viktigaste för kustfisket. Vilka regleringsbeslut kan fattas för att säkra ett småskaligt kustfiske. Vilka regionala hänsyn kan tas. På vilka grunder, andra än biologiska, kan ett småskaligt fiske prioriteras.

Önskan att se fisket i ett helhetsperspektiv försvåras alltså genom denna myndighetsorganisation. Detta ställer i första hand högre krav på den regionala nivån att se till helheten, dvs. se fisket både som en nyttjare av fiskresursen och som en näringsverksamhet. Länsstyrelserna styrs sedan länge av en rad olika sektorsmyndigheter och har som en av sina viktigaste uppgifter att regionalt samordna verksamheter som regleras av olika centrala myndigheter.

Västra Götalandsregionen har stärkt det sektorövergripande arbetssättet genom att arbeta med maritima kluster, som alltså inkludera såväl bevarande som brukande av havets resurser. Detta sker i första hand genom det övergripande kluster som kallas "Havsförvaltning" och som är en mötesplats för bl.a. myndigheter och kommuner. Inom detta kluster kan också den nödvändiga kopplingen till forsknings- och utvecklingsverksamhet ske. Mötesplatsen "Marina livsmedel" blir av central betydelse för fiskeriförvaltningen.

Det bredare synsättet på fiskefrågor ökar också det lokala, kommunala ansvaret genom att behovet av integration mellan fiske och andra sektorer ökar. Detta kan gälla miljövard, naturvard, turism, utbildning, företagsstöd och investeringar i infrastrukturen.

3.5 Bohuslänskt fiske

Huvuddragen i det bohuslänska fisket redovisas i Västra Götalandsregionens maritima strategi från 2008. Där ges denna kortfattade introduktion till det bohuslänska fisket:

* Fiskerinäringen består av yrkesfiske, beredning, fiskhandel och vattenbruk. Det finns också kringverksamheter i form av tillverkning och tjänster som har fiskerinäringen som kunder. Mer än 50% av landets yrkesfiske finns i regionen liksom ca 80% av den svenska beredningsindustrin.

* Västkustfisket har utvecklats utifrån den biologiska diversiteten i den marina faunan. Fisket har i huvudsak tre inriktningar:

a) Ett s.k. blandfiske med trål är beroende av god havsmiljö och biologisk mångfald. Ett fyrtiotal fiskarter fiskas kommersiellt i detta fiske. Selektion har införts i kräft- och räktrål på stora havsområden. Utanför trålgränsen används en fisktrål för bottenråning av blandade bestånd, huvudsakligen torsk, kolja, sej, vittling, plattfiskar samt skaldjur.

b) Det s.k. pelagiska fisket är en annan viktig inriktning för västkustfisket. Huvudfångsten i detta fiske är sill och skarpsill. En omstrukturering sker i näringen och individuella kvoter är under införande (infördes 2009). Dessa gör det möjligt för det enskilda företaget att styra sitt fiske med hänsyn till både prisbild och fiskemöjligheter.

c) Ett tredje område där västkustfisket har goda utvecklingsmöjligheter är det kustnära fisket. Här spelar fisket med fasta redskap en viktig roll. Till det kustnära segmentet hör också det selektiva trålarna och andra rörliga redskap som inte tar bifångster eller påverkar den marina miljön negativt.

* Beredning av fisk har sitt centrum på västkusten. De största företagen är lokaliserade till Sotenäs kommun. Importen av råvaror uppgår till hela 80% och tullfrihet på dessa produkter från i första hand Norge är strategiskt viktig. Det pågår utvecklingsarbete för att möta efterfrågan på nyttiga fiskprodukter.

* Fiskhamnen i Göteborg är centrum för partihandeln med färsk fisk. Ett stort antal företag handlar med fisk från hela Sverige inklusive insjön samt med utländsk fisk. Verksamheten har vuxit fram ur den dagliga fiskauktionen. En viss produktion av färdiga fiskprodukter sker även i fiskhamnen.

* Västkusten har naturliga förutsättningar för odling av skaldjur som musslor och ostron. Produktutveckling pågår för närvarande inom musselområdet. Satsningar sker satsningar på kommersiell ostronodling.

3.6 De regionala målen som utgångspunkt

3.6.1 Västra Götalandsregionens maritima strategi

En utgångspunkt för uppdragets genomförande liksom för de förslag som presenteras utgörs av de målsättningar som regionalt fastlagts. Västra Götalandsregionen har i sin maritima strategi från 2008 inom området ”Uthållig fiskerinäring genom satsning på kvalitet, miljöanpassning och samverkan” fastställt följande strategier:

1. Förbättra samordningen mellan den gemensamma fiskeripolitiken och andra maritima politikområden.
2. Öka det lokala och regionala inflytande över fiskeriförvaltningen genom att införa samförvaltning vid både kust och sjö, när det är möjligt och ett effektivt sätt att öka hållbarheten.

3. Verka för att näringsuttaget ur fiskbestånden blir så effektivt som möjligt genom t.ex. produktutveckling baserad på dåligt utnyttjade men högvärdiga arter.

4. Utveckla hållbar förvaltning, baserad på effektiva styrmedel som utgår ifrån ekonomiska incitament.

5. Bidra till utveckling av en fiskeriförvaltning som baseras på ekosystemansatsen.

6. Utveckla miljöanpassade marina livsmedel med hög kvalitet.

7. Gör de marina livsmedlen spårbara ner till den enskilda fångsten/produktionen.

8. Öka närheten och kontakterna mellan fiskaren/producenten, handelsleden och konsumenten.

9. Verka för ökad fisketurism.

10. Utveckla logistik och teknik för odling av musslor och andra skaldjur.

11. Följ utvecklingen av fiskodling och tillämpa praktiskt i Västra Götaland då det finns miljömässiga och tekniska förutsättningar.

12. Stärk fiskevårdsinsatserna.

Alla dessa mål berörs i större eller mindre utsträckning i denna studie. Mer direkt betydelse för upplägget har tre av målen:

1. Förbättra samordningen mellan den gemensamma fiskeripolitiken och andra maritima politikområden.

2. Öka det lokala och regionala inflytande över fiskeriförvaltningen genom att införa samförvaltning vid både kust och sjö, när det är möjligt och ett effektivt sätt att öka hållbarheten.

9. Verka för ökad fisketurism.

Som kommer att framgå av avsnitt 7.3 ger studien anledning att förslå alternativa formuleringar, liksom i vissa fall kompletteringar.

Mål 1: På EU-nivå samordnas fiskeripolitik och annan maritim politik i ökande grad. På svensk nivå ökas integreringen mellan fiskeripolitikens resursdel och annan maritim politik, medan fisket som näringen behandlas som en del av landsbygdspolitiken. Denna rapport syftar till är att belysa samordningen på lokal nivå mellan fiskeripolitik och andra maritima verksamheter, dvs. hur denna samordning sker och vilka initiativ som tas lokalt.

Ett lokalt inflytande sker genom en påverkan på centralt beslutsfattande, direkt eller genom organisationer av typ Fiskekommunerna. Det regionala/lokala inflytandet kommer också under kommande strukturstödsperiod att ökas genom att Fiskeområdena integreras med jordbrukspolitikens Leader-områden och en större del av stödet till fisket används till utvecklingsarbete. Direkta kommunala åtgärder sker i form av fysisk planering, ekonomiskt stöd till småföretag och turism.

Mål 2: Samförvaltning ses som en effektiv möjlighet till lokalt inflytande genom att det ger de närmast berörda påverkansmöjligheter och bygger på lokalt genererad kunskap. Regionen har också varit aktiv i kustzonsplanering och Samförvaltningen i norra Bohuslän. Alternativa former för samverkan som är anpassade till skilda geografiska områden behöver emellertid diskuteras.

Mål 9: Marin turism är en fråga som står högt på alla kustkommuners dagordning och kommer att belysas i rapporten. Frågan kommer att sättas i sammanhang med andra åtgärder ett fiskeföretag gör för att bredda sin verksamhet.

3.6.2 Studien om Maritima kluster

I rapporten "Maritima kluster i Västra Götaland 2012" finns förslag till kompletterande utgångspunkter för en maritim strategi. Inom område

Marina livsmedel har Klusterstudien gjort följande bedömningar:

- 1) Det finns mycket goda förutsättningar att utveckla klustret för marina livsmedel, då hela värdekedjan från hav till bord finns inom Västra Götaland.
- 2) Utrymme för tillväxt och ökad lönsamhet inom fisket kan skapas genom diversifiering och kvalitetshöjande åtgärder som höjer värdet på produkten.
- 3) Miljömärkning av fisket kan tillsammans med ett kommande utkastförbud öka motivationen för utveckling och investering i skonsamma redskap.
- 4) Det är viktigt att beredningsindustrin och handeln deltar i klustret för att utveckla produkter som motsvarar kraven från dagens konsument på lättillgänglig, god, hälsosam och miljövänlig mat från havet.
- 5) Havsplanering där områden för vattenbruksverksamhet kan identifieras spelar en viktig roll för vattenbrukets framtida expansionsmöjligheter.
- 6) Västsverige ligger i framkant när det gäller utvecklingen av hållbara foderingsredienser för vattenbruket, till exempel musselmjöl.
- 7) En forskningsinfrastruktur i form av ett marint kläckeri är en förutsättning för vidareutvecklingen av marin fisk- och skaldjursodling.

3.7 Tidigare studier

Det finns vetenskapliga projekt som vill belysa fiskets betydelse lokalt. Ett sådant som har initierats av EU-kommissionen avser det småskaliga torskfisket i Östersjön. Inom ramen för projekt om kustzonsplanering finns rapporter. Det finns även beräkningar av fiskets ekonomi, både nationella och internationellt.

En bred beskrivning av fisket gjordes av vissa länsstyrelser i samband med ett regeringsuppdrag 2005. Framför allt rapporten "Fisket på Sydkusten (Skåne och Blekinge)" gav en allsidig bild av fiskesektorn. Den rapport som gjordes för Västkusten hade inte samma höga ambitionsnivå.

Flera av Västra Götalandsregionens och Fiskekommunernas rapporter ger viktiga tvärgående redovisningar. Det arbete som startade i höstas och handlar om utformningen av en "Blå ÖP" kan särskilt framhållas.

Från Fiskeriverket finns rapporter som ger en övergripande bild av fisket ur olika aspekter. Det gäller bl.a. småskaligt fiske (2001 och 2010), redovisning för samförvaltning, rapport om fritidsfiske och fritidsfiskebaserad verksamhet. Till detta kommer "Analys av det kommersiella västkustfisket 1998-2008".

I rapporten FISKE2020 gjorde Fiskeriverket ett försök att presentera förslag och nödvändiga åtgärder för att nå ett balanserat fiske år 2020, dvs. det år då de svenska miljömålen, bl.a. "Hav i balans och levande kust och skärgård", skulle ha uppnåtts.

3.8 Rapportens disposition

Som bakgrundsmaterial till förslagen i kapitel 7 och 8 kommer i de tre följande kapitlen olika aspekter på ämnet "Fiskets betydelse för kustkommunerna i Bohuslän" att presenteras och analyseras:

* en fördjupad beskrivning och analys av det kommersiella fisket i Bohuslän (kapitel 4).

* en presentation och analys av de intervjuer som genomförts med företrädare för de bohuslänska kommunerna (kapitel 5).

* en sammanfattning av utvecklingstendenser av betydelse för det lokalt baserade fisket (kapitel 6).

Förutsättningar

I kapitel 7 lämnas förslag till en kompletterad strategi för det bohuslänska fisket med utgångspunkt i Västra Götalandsregionens maritima strategi för ett uthålligt fiske liksom den komplettering som gjorts genom Klusterstudien.

I kapitel 8 lämnas så förslag till fortsatta studier som syftar till att fördjupa bilden av fisket i de bohuslänska kommunerna.

Det bohuslänska fisket

---

4. Det bohuslänska fisket

4.1 Det bohuslänska fiskets historia – i korthet

Fram till mitten av **1800-talet** var västkustfisket koncentrerat till ett område från Tjörn i söder till Sotenäs i norr medan fraktfart var viktigare för kustbefolkningen i Göteborgs norra och södra skärgård. Det fiske som förekom då utgjordes till största delen av fångst inomskärs med småbåtar för en lokal färskmarknad. Genom att Västra stambanan öppnades **1862** öppnades också en marknad i Mälardalen och Stockholm för saltvattensfisk, vilket innebar att fisket i Göteborgsregionen snabbt utvecklades.

Under andra världskriget när fiskeaktiviteten var låg byggdes de flesta fiskbestånden i Nordsjön/yttra Skagerrak upp till goda nivåer. Under efterkrigstiden, **fram till mitten av 1960-talet**, bedrev västkustfiskare ett lönsamt Nordsjöfiske efter såväl sill som vitfisk. Speciellt sillfisket var mycket lönsamt och ett effektivt flyttrålsfiske utvecklades. Detta innebar en snabb utveckling av fiskeflottan och ledde till investeringar i moderna, effektiva fartyg. De flesta fartyg som bedrev detta fiske kom från södra och mellersta Bohuslän. De nordbohuslänska fiskarna fortsatte främst att fiska i Skagerrak. Lönsamheten där var också god, men inte lika hög som i Nordsjön. Skagerraks fångstplatser låg nära och skapade tillräckligt goda inkomster för att man i allmänhet inte såg behov av längre fiskeresor.

Marknaden för räka och havskräfta ökade stadigt under efterkrigstiden. Detta fiske skapade dock inget större utrymme för nyinvesteringar, vilket innebar att man främst köpte fartyg som blivit omoderna i Nordsjöfisket.

Grovt sett kan man alltså konstatera att det under efterkrigstiden skapades en geografisk uppdelning efter var fartygen bedrev sitt fiske. Fisket i Nordsjön skapade också riskvilligt kapital och en tradition att flytta från fiske till fiske beroende på den fiskstill-

gången och efterfrågan på marknaden.

Under **1960-talet** kom en vändpunkt. Bestånden av sill i Nordsjön minskade och den moderna flyttrålsflottans främsta fångstområde minskade därmed i betydelse. Den stora flottan från Tjörn försvann nästan helt och fiskarna fick arbete i den expanderande industrin. De som stannade i fisket bedrev dels pelagiskt fiske i Skagerrak, Kattegatt och Östersjön, dels ställde man om till ett demersalt fiske, främst baserat på torsk. Norra Bohuslän drabbades också på grund av ett svagt räkbestånd.

Under slutet av **1970-talet** utvidgade kuststaterna sina nationella fiskegränser från 12 sjömil till 200 sjömil, vilket fick drastiska konsekvenser för fisket. Syftet var att gynna det egna fisket genom att stänga ute andra nationers fiskare. Allt fiske utanför den egna zonen kom att regleras genom ömsesidiga avtal. Genom Norges utflyttning kom fisket, framför allt i norra Bohuslän, att kraftigt påverkas. Island gjorde sin utflyttning 1975 och Nordsjöstaterna från och med 1977.

På svenskt initiativ flyttades fiskegränserna på liknande sätt ut i Östersjön från och med 1978 så att hela Östersjön kom att omfattas av nationella fiskezoner. På grund av oenighet om gränsdragningen mellan Sverige och Sovjetunionen blev dock ett område öster om Gotland öppet för fiske under ytterligare ett antal år.

Utvidgningen av de nationella zonerna sammanföll i Nordsjön med ett sviktande sillbestånd, vilket till slut ledde till att sillfisket stängdes helt.

Genom dessa händelser ändrades förutsättningarna för västkustfisket radikalt. Samtidigt som man förlorade stora delar av sina traditionellt viktiga fiskeområden i Nordsjön, fick man tillgång till helt andra fiskemöjligheter i den svenska Östersjözonen.

1970-talets förändringar ledde sammantaget till goda år. Fartygskapaciteten var hög, i huvudsak

Det bohuslänska fisket

skapad i Nordsjöfisket, sillpriserna var höga och Sverige hade kraftigt reducerat konkurrensen från det utländska fisket i den nya svenska zonen i Östersjön. Den relativt stora sill/strömning som fångades kunde säljas med god förtjänst på exportmarknaden och de svenska sillfångsterna i Östersjön ökade snabbt. Den moderna flyttrålfloTTan, huvudsakligen från Göteborgsområdet, gjorde goda förtjänster som ledde till ökade investeringar i nya fartyg.

I början på **1980-talet** sjönk priset på sill kraftigt, framför allt genom att fisket i Nordsjön öppnades på nytt och gav stora fångster. I Östersjön inträffade samtidigt en kraftig ökning av torskbestånden medan torskbestånden runt Island och i Norra Ishavet var svaga. Detta ledde till att många sillfiskare lät torskfisket bli en viktig del i sitt fiske.

När torskfisket i Östersjön åter radikalt minskade i början på **1990-talet** upphörde många Östersjöbaserade företag eftersom skuldbördan blev för stor och möjligheterna till alternativa fiskerier var alltför små. Däremot hade företagen från i huvudsak Göteborgsområdet kunnat konsolidera sig, inte minst genom fiske efter sill/strömning alternativt torsk i Östersjön. Bland västkustfartyg fanns också en tradition att flytta sig mellan olika fiskeområden, vilket gjorde att dessa företag hade bäst förutsättningar inför den besvärliga situationen runt år 2000 med svaga bestånd och relativt låga priser.

Utvecklingen i norra Bohuslän har varit mer bekymmersam. Den svenska räkkvoten i Skagerrak och Nordsjön var för liten för att skapa god lönsamhet för de företag som bedrev detta fiske. Samtidigt höll fiskets egna, frivilliga ransoneringar nere landningsvolymerna, men att den avsedda effekten i form av högre marknadspriser uteblev, främst på grund av import från Norge. Följden blev en minskande och åldrande fiskeflotta.

4.2 Fiskets utveckling 1998 – 2013

4.2.1 Fiskarekåren

Längs kuststräckan från Strömstad till Göteborg finns i år (2013) 541 fiskare med yrkesfiskelicens. Fem år tidigare var antalet 651 och år 1998 var antalet 910. Detta betyder att fiskarekåren inom området har minskat med drygt 40% under en femtonårsperiod, vilket motsvarar en årlig minskning med drygt 3% under en femtonårsperiod.

Under samma tid har medelåldern i fiskarekåren ökat från 47 till 50 år. Som ett mått på nyrekryteringen kan sägas att 32 fiskare år 2013 var under 25 år, dvs. 6%.

Fördelas uppgifterna på kommunnivå blir förhållandena följande:

Antal fiskare

Förändring 1998-2013

	1998	2008	2013	Antal	Procent
Strömstad	81	53	47	-34	-42%
Tanum	134	87	67	-67	-50%
Sotenäs	110	54	47	-63	-57%
Lysekil	40	33	30	-10	-25%
Orust	34	22	23	-11	-32%
Tjörn	96	68	62	-34	-35%
Öckerö	193	152	123	-70	-36%
Göteborg	222	182	130	-92	-41%
Övriga			12*	(+12)	
Totalt	910	651	541	-369	-41%

(*Uddevalle 9; Stenungsund 1; Munkedal 1; Mölndal 1)

Det bohuslänska fisket

Ålder

	1998	2008	2013	Förändring	Under 25 år 2013
Strömstad	53	56	60	+7	0
Tanum	51	54	55	+4	0
Sotenäs	48	49	52	+4	4
Lysekil	45	46	47	+2	4
Orust	49	48	48	-1	2
Tjörn	48	45	45	-3	9
Öckerö	45	45	47	+2	9
Göteborg	44	47	50	+6	4
Totalt	47	48	50	+3	32

Antal yrkesfiskare och åldersstruktur

Den totala minskningen av antalet yrkesfiskare med 41% under mellan 1998 och 2013 har skett genom en minskning i alla kommuner. I norra Bohuslän (Strömstad, Tanum, Sotenäs) har minskningen varit 50%, i mellersta Bohuslän (Lysekil, Orust, Tjörn) är motsvarande minskning varit klart mindre med 32%. Ser man till Göteborgsregionen (Göteborg/Öckerö) har minskningen varit 39%. I motsats till området i övrigt har den stora minskningen i Göteborgsregionen skett under den senaste femårsperioden och hör huvudsakligen samman med förändringarna i det mer storskaliga pelagiska fisket.

Under femtonårsperioden har medelåldern för de bohuslänska yrkesfiskarna ökat med tre år - från 47 till 50 år. Framför allt beror detta på att andelen pensionärer (över 65 år) har ökat. Det är bara i Tjörns och Orusts kommuner som yrkesfiskarnas medelålder varit minskat något.

Även nyrekryteringen är vikande. År 1998 fanns 57 fiskare som var under 25 år, motsvarande siffra år 2008 var 48 personer och år 2013 uppgick antalet fiskare under 25 år till 32 personer. Huvuddelen av dessa unga fiskare finns i Tjörns och Öckerös kommuner. I norra Bohuslän är det få eller ens någon

som är under 25 år. Även om andelen fiskare under 25 år under femtonårsperioden ligger någorlunda stabilt kring mellan 6 och 7 % är frågan om nyrekryteringen till fiskareyrket en väsentlig fråga, inte minst i norra Bohuslän. (Bland samtliga sysselsatta i Sverige år 2008 var gruppen under 25 år ca 11%.)

För att få en heltäckande bild av dem som bedriver yrkesmässigt fiske krävs kompletterande studier. Förutom licensierade yrkesfiskare måste klarhet fås i antal lottkarlar (utan licens) och anställda. Dessutom finns det numera även en licens (undantag från redskapsbegränsningen) för dem som bedriver turismfisket efter i första hand hummer. De ungdomar som har fått en första licens, men inte förnyat denna, är en grupp som kan belysa problemen för unga människor att komma in i fisket. Bland lottkarlarna finns också ungdomar utan egen licens.

Förutom de som fiskar med stöd av yrkesfiskelicens kan som nämnts på större båtar finnas anställda besättningsmän. Dessa torde uppgå till ett tiotal för hela regionen. Utländska besättningsmän förekommer, oftast gäller detta fiskare från Polen, Ryssland och de baltiska staterna. Det tycks främst vara de större demersala trålarna som rekryterar utländska besättningsmän. Särskilda bemanningsföretag förmedlar kvalificerade fiskare.

Det bohushänska fisket

4.2.2 Fiskeflottan

Antalet fiskefartyg på kuststräckan Strömstad till Göteborg är i år (2013) 466 stycken. År 1998 var antalet fiskefartyg 695 stycken och 2008 uppgick den till 539. Detta betyder en minskning med en tredjedel under en femtonårsperiod. Denna minskning ser klart olika ut under dels perioden 1998-2008, dels 2008-2013. Under båda perioderna har minskning totalt sett varit relativt konstant med en minskning av flottan med ca 15 fartyg per år. Ser man däremot till vilka delar av flottan som minskar kan det konstateras att det under den första perioden skedde en kraftig minskning av antalet fartyg som fiskade med passiva redskap. Denna utveckling har stannat upp under de senaste fem åren medan det är trålfisket i södra Bohuslän (Öckerö/Göteborg) som minskat kraftigt.

Den övergripande slutsatsen blir att förhållandena för det småskaliga fisket har stabiliserats medan införande av överförbara fiskemöjligheter i det pelagiska fisket medfört en kraftig minskning av antalet fartyg i detta fiske, vilket också var ett av huvudskälen till att införa det s.k. pelagiska systemet.

Fiskefartyg, totalt

	1998	2008	2013	Förändring totalt	
				Antal	Procent
Strömstad	70	50	49	-21	-30%
Tanum	150	108	89	-61	-41%
Sotenäs	78	44	45	-33	-42%
Lysekil	42	33	30	-12	-29%
Orust	33	25	19	-14	-42%
Tjörn	91	61	61	-30	-33%
Öckerö	113	112	88	-25	-22%
Göteborg	118	106	73	-45	-38%
Övriga			12*	(+12)	
Totalt	695	539	466	-229	-33%

(*Kungälv 8; Uddevalla 3; Stenungsund 1)

Fiskefartyg, trålare

	Trålare 98	Trålare 08	Trålare 13	Förändr 98-08	Förändr 08-13
Strömstad	18	15	13	-3	-2
Tanum	33	28	26	-5	-2
Sotenäs	31	19	20	-12	+1
Lysekil	7	5	2	-2	-3
Orust	2	3	4	+1	+1
Tjörn	13	6	6	-7	0
Öckerö	57	67	37	+10	-30
Göteborg	52	51	30	-1	-21
Totalt	213	194	138	-19	-56
....					
Totalt/trål	213	194	138	-19	-56
Totalt/passiva	482	345	328	-137	-17
.....					
Andel/trål	31%	36%	30%		
Andel/passiva	69%	64%	70%		

Det bohuslänska fisket

Den del av den bohuslänska fiskeflottan som bedriver fiske med passiva redskap utgör ungefär 2/3 av flottan. Under perioden 1998-2008 var det inom detta fiske som den största minskningen skedde. Av nettominskningen med 156 fartyg under tioårsperioden är 137 fartyg sådana som fiskar med passiva redskap. Det är framför allt fiskeflottan i norra Bohuslän som minskat kraftigt.

Ser vi däremot till utvecklingen under den senaste femårsperioden (2008-2013) är bilden en annan. Minskningen i den flotta som fiskar med passiva redskap har i stort sett upphört. Mot att under perioden 1998-2008 ha minskar med 137 fartyg är minskningen under perioden 2008-2013 enbart 17 fartyg. Förhållandena har varit stabila i alla kommuner med undantag av Tanums kommun.

Däremot har en kraftig minskning skett inom trålfisket i Göteborgsregionen. Mot att ha minskat med 19 fartyg mellan 1998 och 2008 har trålfloTTan minskar med 56 fartyg mellan 2008 och 2013. Av denna minskning svarar Göteborg/Öckerö för 51 fartyg. Detta innebär att förhållandena stabiliserats även för i första hand den trålning efter kräfta och räkor som sker i mellersta och norra Bohuslän med minskning i Göteborgsregionen avser det pelagiska trålfloTTan.

Vid introduktionen av det pelagiska systemet med överförbara fiskemöjligheter berördes ca 80 fartyg. Ett av syftena med införandet av systemet var att det möjliggjorde en reduktion av fiskeflottan. När systemet infördes år 2009 var regeringens ambition att åtgärden skulle innebära mer än en halvering av denna flotta. Siffrorna ovan visar på att detta mål har nåtts.

En närmare analys av fiskets utveckling under den senaste femårsperioden krävs för att kunna dra

mer långtgående slutsatser. Mycket talar emellertid för att ett trendbrott har skett och att minskningen av det kustnära fisket avstannat. Det system med särskilda tillstånd för allt fler typer av fisken bör ha bidragit till att skapa stabila förutsättningar. Om detta i sin tur har tagit sig uttryck i ökade investeringar finns en god grund för ett lönsamt småskaligt fiske och som på längre sikt kan medföra en nyrekrytering. Efter den halvering av den pelagiska flottan som har skett bör den flotta nu ha nått en långsiktigt hållbar nivå.

4.2.3 Fiskauktionerna

Underlaget för fiskauktionerna har kraftigt krympt under de senaste femton åren. Av stor betydelse är den kraftiga minskningen i landningarna av torsk, men för Smögen och Strömstad har även minskningen av arter som pigghaj och rödtunga bidragit till nedgången. Ökningen av havskräfta och räka sammanfaller med torskens tillbakagång och dessa högrisararter har i viss mån kompenserat för inkomstbortfallet. Dessa auktioner är i dag beroende av landningar av ett fåtal arter från ett fåtal fartyg, och det är mycket osäkert om de kan överleva med tanke på den negativa utvecklingen som fisket uppvisar i de närliggande kustkommunerna.

Fiskauktionen i Göteborg har genomgått en markant förändring. Huvuddelen av de bohuslänska fångsterna säljs via Göteborgs fiskauktion, dit fisken transporteras med bil. Även de fångster som bohuslänska fartyg landar i Danmark transporteras till viss del till Göteborgs fiskauktion. Auktionen säljer också i stor utsträckning fisk från Norge (huvudsakligen odlad lax) och svensk insjöfisk.

Behovet av att utveckla Göteborgs fiskauktion är en av nyckelfrågorna för det bohuslänska fisket.

Fisket ur ett kommunalt perspektiv

---

5. Fisket ur ett kommunalt perspektiv

5.1 Källmaterial

Inom ramen för projektet har under november-december 2012 genomförts intervjuer i kustkommunerna med dels representanter för kommunledningen, dels ansvariga för näringslivsfrågor. Syftet var att på ett övergripande sätt belysa fisket och dess betydelse för kommunen ur ett lokalt perspektiv. Samtalen, som i allmänhet varade mellan en och två timmar, skulle vara anonyma så till vida att det inte är de enskilda kommunernas görande och låtande som ska redovisas eller analyseras utan de ska tjäna som underlag för en generell bild av fisket i Bohuslän.

Detta gäller dock med undantag för Göteborg. Även om Göteborg har det största antalet fiskare i regionen är andelen fiskare försumbar på ett helt annat sätt än i övriga kommuner. Samtidigt som fisket inte är av större betydelse för Göteborg så är Göteborg av central betydelse för det bohuslänska och det svenska fisket.

Intervjuer har genomförts i Strömstad, Tanum, Sotenäs, Lysekil, Uddevalla, Orust, Tjörn, Öckerö och Göteborgs kommun. Sedan dessa intervjuer genomförts har materialet kompletterats genom andra samtal liksom med skriftligt kommunalt material. Detta har i vissa delar gett en bredare och mer nyanserad bild av fisket ur ett lokalt perspektiv. Även om ambitionen är att teckna en generell bild kan det inte undvikas att förhållanden i enskilda kommuner kan framgå.

5.2 Utgångspunkter

Uppdragets övergripande syfte är att redovisa och analysera fiskets betydelse för Bohusläns kustkommuner. Intervjuerna har därför i stor utsträckning handlat om vad kommunen gör för att utveckla fisket och vilka möjligheter man ser sig ha. Då det kommunala ansvaret är mer uttalat för andra verksamheter än fiske har det varit naturligt att inter-

juerna till stor del försökt relatera fisket till dessa verksamheter.

Syftet med intervjuerna har varit att belysa följande frågeställningar:

1) Vad kommunerna gör för att vidmakthålla eller utveckla det yrkesmässiga fisket.

De åtgärder som särskilt lyfts fram är vad kommunen gör för infrastrukturen, främst i form av hamnar och utrustning i hamnar. Även de prioriteringar som görs mellan hamnarnas användning för fisket och fiskerelaterad verksamhet gentemot andra ändamål, såsom småbåtshamn eller byggande av bostäder, belyses. ”Finns ingen hemmahamn finns inte heller något lokalt baserat fiske.”

Förutom de kommunala investeringarna i hamnar eller infrastruktur i övrigt – med eller utan stöd från exempelvis EU:s strukturfonder – behandlas fiskets ställning inom den fysiska planeringen. Hur tillvaratas fiskets intressen i översiktsplaner och detaljplaner så att det ger fisket utvecklingsmöjligheter.

Av särskilt intresse är hur fiskets intressen markeras och vägs in i de planer som görs för det kustnära havsområdet. Vilken betydelse har det förhållande att ett område är utpekade att vara av riksintresse för yrkesfisket. Vilken roll spelar en kommande statlig havsplanering i kommunens agerande.

2) De möjligheter och hinder kommunen ser för en positiv utveckling av fisket.

Huvudparten av de beslut som påverkar fisket ligger på annat håll än i kommunerna, det kan gälla såväl EU-nivå som nationell svensk nivå. Det kan gälla såväl fördelning av fiskemöjligheter mellan olika kategorier fiskande som fördelning och inriktning av strukturstöd.

Detta hindrar inte kommunen från att ha en vision eller målsättning för fisket och hur dess intressen ska tillvaratas.

Fisket ur ett kommunalt perspektiv

---

3) Hur kommunen hanterar fiskaren som företagare.

Att skapa en god företagskultur och bidra till att utveckla små företag är en viktig uppgift för kommunerna. Det kustnära fisket drivs ofta i form av familjeföretag eller småföretag. För att möjliggöra generationsväxlingar och företagets fortbestånd över tiden krävs att dessa företag är lönsamma. Det betyder inte att fiskedelen i sig måste vara lönsam utan att fisket på ett positivt sätt ska bidra till företagets framgång likaväl som att företaget klarar av nödvändiga investeringar. Med detta synsätt blir fisket en naturlig del av en lokal småföretagsamhet.

Frågan är om dessa fiskeföretag på något sätt prioriteras och hur skiljer sig kommunens sätt att närma sig ett fiskeföretag jämfört med andra småföretag. Riktas åtgärder av typ utbildning i företagande, nätverksbyggande eller konsultativt stöd särskilt till fisket. Vilka är erfarenheterna av fiskarnas intresse för denna typ av insatser.

4) Har fisket någon mer symboliska betydelse för kommunen.

Många av Bohusläns kommuner har under lång tid präglats av fisket. Hur denna tradition förs vidare har betydelse för kommunerna på många sätt. Ett sådant är hur kommunen profilerar sig, gentemot sina egna medborgare, för att skapa ett nytt året-runtboende liksom för att locka turister.

En annan sida av saken är vad kommunen gör för att bevara kulturarvet i form av museal verksamhet, skyddande av kulturmiljöer och samarbete med föreningslivet.

5) Prioriteras fisket när dess intresse står i konflikt med andra verksamheter.

En grundläggande uppgift för kommunen är att hantera konflikter mellan olika intressen. Det kan gälla såväl ekonomiska prioriteringar som inom den fysiska planeringen. På land gäller det exempelvis hur hamnområden nyttjas.

Intressant är att belysa konflikter och synergier mellan fiske och turismverksamhet. En annan friktionsyta är mellan fiske/vattenbruk och det rörliga friluftslivet. Ytterligare en är nyttjandet av havet för vind- eller vågkraft.

6) Ses fisket som en areell näring.

En central tanke på nationell nivå är att närmare koppla samman jordbruk och fiske och integrera dessa näringar inom ramen för en landsbygdsutveckling. Kopplingen mellan jordbruk och fiske är förmodligen svagare i Bohusläns kustkommuner än på andra håll i landet. Ett syfte med intervjuerna är därför att se hur denna koppling ter sig på lokal nivå.

7) Fisketurismens ställning i kommunen.

Den mest betonade formen för att utveckla fiskeföretag är att starkare engagera fiskarekåren i fisketuristisk verksamhet, i första hand i form av fisketurer, småskalig försäljning och vidareförädling. I hur hög grad är fiskeföretagen involverade i sådan verksamhet och vad gör kommunen för att underlätta detta.

En annan aspekt är i vilken mån fiskare involveras i större projekt, som museala verksamhet eller skapandet av "anläggningar" för turismen. Är fisket en naturlig del i lokala turistiska nätverk.

8) Försäljning av lokalt fångad fisk.

Vad gör kommunen för att underlätta för fiskare att få lokal avsättning för sin fisk. Det kan gälla försäljningsmöjligheter till allmänheten eller till restauranger, men också att möjliggöra att det finns lokalt fångad fisk i kommunens storkök, inte minst skolor.

9) Skaldjursodling som en del av kommunens näringsliv.

Vikten av att utveckla skaldjursodlingen betonas ofta. Lika bekant är konflikterna mellan exempelvis rörligt friluftsliv och odlingar. Behovet av rena vatten, en kommunal angelägenhet, har blivit en viktig

förutsättning för skaldjursodlingen liksom att muselodling ses som ett sätt att ta ut närsalter ur havet. Vilka är kommunens tankar om möjligheterna att omsätta goda intentioner i handfast verksamhet.

10) Vidareförädling av fisk som en del av kommunens näringsliv.

Förädling av fisk och skaldjur är en integrerad del av livsmedelsindustrin. Den svenska fiskberedningen – i form av större företag – är till övervägande delen baserad i Bohuslän. Stora strukturrationaliseringar har genomförts inom näringen. Vid sidan av detta har mindre beredningsföretag utvecklats. Frågan är i vad mån kommunerna har varit inblandade i detta och hur ser man utvecklingen framgent.

11) Samförvaltning som förvaltningsform.

En fråga som särskilt pekas ut i uppdraget är utvecklingen av samförvaltning som en modell för framtida lokal samverkan. Utgångspunkten är Samförvaltningen i norra Bohuslän. Hur ser intresset i övrigt ut i områden med någorlunda likartade förutsättningar, framför allt i Åtta fjordar och i Gullmarn. Ser man från kommunalt håll några alternativa förvaltningsformer som på ett djupare sätt involverar olika intressentgrupper.

12) Regionalt ansvar i frågor som rör fisket.

Vad spelar Västra Götalandsregionen för roll för den lokala nivån på fiskets område liksom betydelsen av annan regional samverkan, exempelvis i form av Fiskekommunerna, Fiskeområdena eller Västsvenska Turistrådet. Det kan gälla frågor om utrednings- och utvecklingsverksamhet, kontakter med myndigheter och forskning, turismutveckling och musealt ansvar, men det kan också gälla gemensamma mål och strategier.

5.3 Utfallet

Svaren i intervjuerna gav många inblickar i de fiskefrågor som är väsentliga för i olika kustkommuner.

Eftersom syftet varit att vaska fram en generell bild betonar redovisningen de gemensamma dragen som här grupperas i tio områden. Med detta som utgångspunkt görs slutligen ett försök att uttrycka dessa iakttagelser i form av strategiska uppmaningar (avsnitt 5.4).

5.3.1 Infrastruktur

Det huvudsakliga stödet till fisket sker genom att kommunen håller och utvecklar landningshamnar för fisket. Detta inkluderar i allmänhet frysanläggning och logistik i övrigt. Hamnarna drivs i egen regi eller i form av hamnförening e. dyl.

Tillgången till hemmahamnar och landningshamnar är av grundläggande betydelse för kustfisket. Det är också generellt sett kommunernas mest prioriterade uppgift. I vissa fall är detta en klart uttalad policy. ”Det är detta vi kan göra för det småskaliga fisket”.

Själva definitionen av kustfiske bygger ju på att fisket sker utifrån en hamn och i allmänhet omfattar ett eller ett fåtal dygn. Distansfisket däremot, oftast bedrivet efter pelagiska arter och i vissa fall i Östersjön, är inte på samma sätt knutet till en hemmahamn. Pelagisk fisk landas oftast i Danmark, antingen för humankonsumtion eller som insatsvara i fodertillverkning. Detta gör att anknytningen till hemmahamnen i regionen blir lösare, vilket också lett till att hamnfrågan inte på samma sätt prioriterats av berörda kommuner. Kraven för dessa för svenska förhållanden stora fartyg är också högre vad gäller kajutrymme och servicefunktioner än andra fiskefartyg.

De bohuslänska fiskehamnarna drivs antingen i kommunal regi, vanligast genom ett bolag, eller i form av en hamnförening. Denna variation kommer att bestå även i framtiden.

Kraven på landningshamnarna har med åren höjts, vilket kan innebära ökade kostnader för hamnägaren. Detta gäller i första hand frysanläggningar och

Fisket ur ett kommunalt perspektiv

annan utrustning för att klara livsmedelssäkerhet och kvalitet. Höjda krav från fiskerikontrollens sida kan också innebära behov av viss utrustning i fiskerhamnarna.

Möjligheterna att fortsatt kunna upprusta fiskehamnar med finansiering från EU:s strukturfonder ses av flera kommuner som viktigt.

Fiskauktionerna i Strömstad och Smögen är i hög grad beroende av skaldjursfångster. Fiskeflottan har i dessa kommuner minskat och underlaget för auktionerna är vikande. Fiskare i omkringliggande kommuner väljer allt mer försäljning av sin fångst via fiskauktionen i Göteborg. I synnerhet i Smögen finns omfattande, kommunala planer för att vända denna utveckling.

Ett alternativ är att utveckla fiskauktionerna genom att öka möjligheterna till distansförsäljning. Modeller för leverans direkt till konsumenten - restaurang, storkök eller hem – övervägs och kan i projektform samordnas i berörda kommuner.

Fiskets hamnar konkurrerar många gånger med hamnar för fritidsbåtar. Detta gäller såväl tillgång till kajutrymme som investeringar. Det är inte självklart att fiskets behov prioriteras.

En annan tendens är att kommuner i ökande utsträckning bygger bostäder vid vattnet i och runt hamnmiljöer. Detta kan i förlängningen leda till att krav ställs på fiskerhamnarna att inte orsaka störningar, exempelvis genom lossning nattetid.

5.3.2 Göteborgs fiskauktion

Göteborgs fiskauktion/fiskhamn får ökad betydelse, vilket bl.a. skapar svårigheter för lokal direktförsäljning.

Göteborg spelar en väsentlig roll som centrum för det västsvenska fisket. "Göteborg är inte en fiskekommun, men väl den viktigaste kommunen för fisket". Göteborgs fiskauktion är ett nav för svenskt fiske.

Frågan om fiskhamnens lokalisering är sedan flera år aktuell. Numera sker inga landningar direkt från fartyg i fiskhamnen. All fisk förs dit med bil. Förutom fiskauktionen finns en rad andra verksamheter i fiskhamnen som har utvecklats till ett transportlogistiskt centrum. Den fisk som försäljs eller bearbetas i hamnen kommer från en rad olika håll. Fisk som landas i de bohuslänska hamnarna förs till Göteborg med bil. Fisk från det pelagiska fisket, som landas på norra Jylland, förs till Göteborg via Stenafärjorna. Norsk fisk, inte minst odlad lax, säljs via fiskauktionen, som också blivit centrum för svensk insjöfisk och - i viss mån - även odlad svensk fisk. Fisken befordras vidare från fiskhamnen med bil, ofta tillsammans med andra livsmedel.

För Bohusläns del går transporter till Göteborg från de flesta kommuner längs kusten. Det betyder också att färsk fisk som säljs längs Bohuskusten kan först ha transporterats till Göteborg för att senare under samma dag transporteras tillbaka till samma plats för försäljning.

Göteborgs fiskauktion saknar i dagsläget ett system för försäljning på distans, en modell som är väl utvecklad i bl.a. Danmark och Holland och som även finns vid fiskauktionen i Smögen. Denna modell kan vara ett sätt att minska denna typ av transporter längs Västkusten.

Fiskhamnen har också en publik sida. Genom de skisser som hamnföreningen presenterat ser man en möjlighet att kombinera de logistiska kraven med de publika.

5.3.3 Småföretagsamhet

Kommunen arbetar inom ramen för sin näringsutvecklingsenhet med fiskare, dock utan att denna kategori prioriteras. Särskilda aktiviteter som riktar sig till fiskaren som småföretagare är ovanliga.

Den uppfattning som kom fram i intervjuerna är att fiskare i allmänhet inte är aktiva när det gäller att

Fisket ur ett kommunalt perspektiv

---

söka kunskap eller lokalt samarbete i syfte att utveckla sin verksamhet. Inbjudan går ut till generella möten, men deltagandet är begränsat. Det förekommer dock exempel på lyckade, riktade insatser.

Det understryks dock att lokalt samarbete i första hand sker mellan enskilda fiskeriföretag och att en samarbetskultur utanför denna krets för svagt utvecklade.

Det huvudsakliga undantaget från denna bild utgörs av kommuner där fiske och fiskerelaterad verksamhet har en dominerande ställning. Där kretsar näringslivsaktiviteterna av naturliga skäl på ett helt annat sätt kring fisket. Med större beredningsindustrier som bas finns också möjlighet att stimulera mindre företag att utveckla nya affärsidéer som komplement till de större företagens produkter. Möjligheter finns att etablera företagsnätverk, som utgår från fiske och fiskeriprodukter.

För jordbruksföretagens del bedriver Länsstyrelsen tillsammans med LRF en rådgivnings- och informationsverksamhet där kommunerna deltar genom sina näringslivsenheter. Något motsvarande samarbete på fiskets område finns inte, vilket gör att fiskets företag lätt hamnar vid sidan av. Samverkan med Landsbygdsprogrammet/Leader förekommer inte, men den projektinriktade verksamheten som kan komma till stånd genom en samordning av Leader-områden och Fiskeområden ses som en riktig utveckling.

Ett syfte med de kommunala insatserna på fiskets område är att utveckla affärsidéer som kan bidra till ett åretruntboende i kommunen.

Gymnasieutbildning med inriktning mot fiske och entreprenörskap har initierats och gett goda om än begränsade resultat. Riktade utbildningsinsatser sker i huvudsak av kommuner gemensamt. Dessa satsningar har bl.a. rört fisketurism och har mottagits positivt.

Det finns en rad exempel på projekt som riktas till fisket och som bedöms lyckade. Många gånger görs insatserna gemensamt av flera kommuner. Exempel på sådana projekt är Kvalitetskraftan (levandeförvaring av kräfta i kassetter) och Njord (kvalitetsmärkning).

5.3.4 Översiktsplan

Kommunen planerar i sin översiktsplan för användande på vattnet ut till en sjömil. Områden för musselodling pekas ut, men fiskerisektorn i övrigt berörs knappast. Ambitioner finns på flera håll att göra denna planering mer detaljerad, om inte annat så för att möta den statliga havsplaneringen. Konflikten mellan fiske och det rörliga friluftslivet är en viktig planfråga liksom skydd av kulturmiljöer.

Kustkommunerna i norra Bohuslän inledde hösten 2012 ett projekt som syftar till att utveckla en "Blå ÖP". Det kommunala planeringsansvaret sträcker sig till en sjömil. För området utanför denna linje är avsikten att en statlig havsplanering ska genomföras. I denna planering kommer berörda kommuner att bli väsentliga samverkanspartner. Arbetet med en blå översiktsplan ska bl.a. ses som ett sätt att möta denna statliga planering. I första hand omfattas de nordligaste kommunerna i Bohuslän. Genomgående ställs stora förhoppningar till detta gemensamma arbete, som följs med stort intresse av flera av de kommuner som inte direkt deltar i arbetet.

Det finns en medvetenhet om att den fysiska planeringen för fiskets del behöver stärkas. Osäkerheten är dock stor på vilket sätt detta ska ske.

I de visioner och andra planeringsförutsättningar som fastställs av kommunerna nämns fisket uttryckligen i vissa fall. I något fall påpekas att fisket är en av få näringar som lyfts fram i översiktsplanen. Här är ett exempel på hur fisket kan behandlas i planeringsförutsättningar:

Fisket ur ett kommunalt perspektiv

”Kommunen vill stödja ett fortsatt yrkesfiske och ser gärna att näringen ges möjligheter att växa, under förutsättning att det sker på ett ekologiskt hållbart sätt. De redovisade riksintresseområdena ska skyddas från åtgärder som kan skada deras betydelse för fisket”

Fiskeriverket presenterade år 2006 sitt förslag till ”Områden av riksintresse för yrkesfisket”. En hårdare prioritering gjordes jämfört med tidigare, framför allt vad gällde havsområden av betydelse för fiskens lek och uppväxt. Det påpekas i intervjuerna att denna förändring medförde svårigheter att hävda fiskets intressen i plansammanhang.

De hamnar som i förslaget pekades ut som riksintressant var Strömstad; Lysekil; Grebbestad, Resö, Hamburgsund och Havstensund i Tanums kommun; Smögen och Kungshamn i Sotenäs kommun; Ellös på Orust; Rönnäng på Tjörn; Öckerö, Hönö och Fotö i Öckerö kommun och Göteborg, Fiskebäck och Donsö i Göteborgs kommun.

Fiskets roll i den kommunala planeringen varierar mellan kommunerna. Här redovisas några aspekter:

- 1) Planering av hamnar och hamnmiljöer finns i alla kommuner.
- 2) Kulturskydd för byggnader eller anläggning med anknytning till fisket liksom skydd av kulturmiljöer förekommer generellt.
- 3) Områden reserverade för musselodling anges i flertalet kommuner.
- 4) En planering med områden där olika typer av fiske, exempelvis trålfiske eller burfiske, prioriteras finns i något fall.
- 5) Skyddade områden i syfte att anlägga hummerrev finns i något fall.
- 6) Konflikter med vind- och vågkraft nämns. I flera kommuner finns eller planeras vågkraftverk. Man pekar på de positiva effekterna för fisk och fiske

genom att anläggningarna kan fungera som lekplatser. Framför allt har de visat sig ha betydelse som konstgjorda hummerrev.

5.3.5 Utbildning

Några kommuner lyfter fram betydelsen av utbildning på gymnasienivå med inriktning på fiske, antingen i form av särskilda utbildningslinjer eller som inslag i utbildningen. Kommunen kan även underlätta skapandet av praktikplatser.

Ett särskilt kompetenscentrum med anknytning till gymnasieskolan har utvecklats inom Campus Väst med centrum i Lysekil. En särskild inriktning på gymnasieskolan handlar om fiske och entreprenörskap. I vår utexamineras en andra kull. Hur många av dessa som kommer att arbeta i fiskeriföretag är för tidigt att säga. Det finns även en marinbiologisk linje vid Campus Väst där fiske kommer in som en del.

Gymnasielinjen på Öckerö Marina Centrum heter Handel och sjöfart, men det är möjligt med praktik på ett fiskefartyg inom ramen för utbildningen. Intagning sker i samverkan med andra kommuner.

Öckerö Marina Center är en ideell förening och svarar även för vissa kurser i anslutning till fisket, framför allt kurser i sjösäkerhet.

I anslutning till olika gymnasiala utbildningar finns även i övrigt möjligheter till praktik på fiskefartyg. Arbetsförmedlingen kan även ordna praktikplatser, antingen inom fisket eller i musselodling.

5.3.6 Turism

Turismen är en långt högre prioriterad verksamhet inom kommunen än fisket. I de flesta fall finns en betoning på marin turism, vilket inkluderar fiskeanknuten verksamhet. I detta sammanhang sker samverkan ofta med yrkesfiskare. Få kommuner har någon uttalad plan för att på ett mer genomgripande sätt utveckla fiskerelaterad turism. Samverkan sker främst med Västsvenska turistrådet.

Generellt betonas hur viktig turismen är för kommunen. Samordning sker i första hand genom Västsvenska turistrådet och genom Västra Götalandsregionen. Kommunerna söker ett brett lokalt engagemang för att utnyttja kommunens turistiska potential. Yrkesfisket ses som en viktig aktör i sammanhanget. Fisket har också en viktig roll i strävandena att förlänga turistsäsongen. Hummerfisket i september-oktober är ett givet exempel, men även aktiviteter som Sillen som kulturbärare och Skaldjursresan illustrerar dessa strävanden.

En olägenhet som nämns är att genom att utveckla hamnarna till knutpunkter för turismen uppstår ytterligare konkurrens om utrymmet mellan ett mer traditionellt fiske och ett fiske inriktat på turism.

Det är vanligt att ett eller ett fåtal företag nämns som exempel på fisketurism i varje kommun. Ett företag som kombinerar fiske, restaurang, musselodling och skärgårdsturer lyfts fram i en kommun. Ett annat exempel är yrkesfiskare som vid sidan av fisketurer även bedriver hotellverksamhet. I ett fall anses ett fisketurs- och restaurangföretag vara en viktig del i kommunens profil. En bredare verksamhet kan också kombineras med uppdrag till specialiserade fiskeutflyktsföretag. I en kommun finns uppemot tioalet båt- inriktade på fiske- och skärgårdsturer, vilket ger klara synergieffekter, bl.a. i marknadsföringssyfte.

Stöd till Ostronakademien respektive Musselakademien är exempel på samarbete med en bredare grupp intressenter. Detta ger förutom kopplingar till skaldjursnäringen även samarbetsmöjligheter med beredningsföretag och restaurangnäring.

Frågan om användningen av sjöbodor har diskuterats i de flesta kommunerna. Praxis skiljer sig dock åt. Vanligast är att yrkesfiske inte är prioriterat i samband med användandet av sjöbodor. Dock finns exempel där lägre taxa tillämpas när aktiva yrkesfiskare utnyttjar sjöbodor. I en annan kommun har fiskare som vidareförädlar fisk förtur till sjöbodarna. Även förtur till fiskare som bedriver turistfiske förekommer.

5.3.7 Museal verksamhet

I de flesta kommuner finns vanligen någon eller några lokala museiföreningar eller motsvarande, som får ett driftstöd. Vissa kommuner har utvecklat ett samarbete med Sjöfartsmuseet eller Bohusläns Museum.

De museer i regionen som har inriktning mot fisket är Sjöfartsmuseet i Göteborg och Bohusläns museum i Uddevalla. Något museum med samlat ansvar för att bevara fiskets historia på Bohuskusten finns dock inte. Museerna har också utställningsföremål deponerade på olika lokala museer.

Den dominerande kommunala verksamheten på området är att lämna bidrag till små museer med anknytning till fisket och dess historia. Stöd utgår även till föreningar som aktivt arbetar med att sprida kunskap om fiskets historia.

Skydd för kulturmiljöer i anslutning till fisket förekommer. De gamla landningsplatserna kan berätta mycket om fiskets historia. Dessutom skyddas gamla fiskelägen och fyrar, men skyddet kan även avse exempelvis torkställningar från långafiskets dagar.

Den museala verksamheten lyfts i något fall fram som ett viktigt inslag i en turismsatsning, inte minst bevarandet av gamla fiskebåtar.

5.3.8 Skaldjursodling

Intresset är stort för odling av musslor/ostron. Dock förefaller det svårt för kommunerna att få sådan verksamhet etablerad.

Följande målformulering från en kommunal översiktsplan kan tjäna som en sammanfattning av en kommuns insatser och syn på vattenbruket i marina vatten:

Kommunen är positiv till en fortsatt utveckling av olika former av vattenbruk. De utpekade områdena ska skyddas från åtgärder som på olika

Fisket ur ett kommunalt perspektiv

---

sätt kan försvåra ett utnyttjande för vattenbruk. Vattenbruket måste dock utvecklas med stor hänsyn till sjöfarten och befintliga och planerade farleder. Det gäller även farleder huvudsakligen för fritidsbåttrafik...Mark ska reserveras för olika "landbasfunktioner" för havsbruksverksamhet...För stora delar av kommunen gäller miljökvalitetsnormer för musselvatten. Kommunen ska bevaka att de angivna gränsvärdena inte överskrids.

Viljan att lokalt satsa på framför allt musselodling är stor. Det har dock varit svårt för kommunerna att omsätta sina planer i faktisk verksamhet. Storskaliga projekt har i något fall genomförts, men har fått avbrytas. En lärdom har varit att satsning måste utgå från befintliga företagare eller entreprenörer för att tillförsäkra långsiktig bärkraft. Sådant samarbete har utvecklats eller planeras i flera kommuner.

En viktig kommunal uppgift är att svara för en vattenrening av så god kvalitet att kommunens vatten blir A-klassade (för bakterieförekomst) i enlighet med Livsmedelsverkets normer och därmed ge goda förutsättningar för odling av musslor.

Musselakademin och Ostronakademin är pådrivande när det gäller att marknadsföra respektive näring. Berörda kommuner har visat sig villiga att stödja dessa initiativ.

5.3.9 Beredningsindustri

Beredningsindustrin har genomgått en radikal omstrukturering under den senaste tioårsperioden. Berörda kommuner har underlättat för denna utveckling.

Stora strukturrationaliseringar har gjorts inom beredningsindustrin. Klädesholmen är ett exempel på hur beredningsindustri kan överleva; I ett första steg slogs 29 företag samman till fyra och efter ett andra steg kvarstod ett företag. Sotenäs kommun har etablerat sig som centrum för svensk beredningsindustri. I några andra kommuner finns större beredningsföretag, det gäller främst Lysekil och Orust. Även om stora

förändringar skett förespar vissa kommuner fortsatta förändringar.

Det har varit en prioriterad fråga för berörda kommuner att kunna behålla sin beredningsindustri och kommunerna har också varit aktiva i frågan.

Samtidigt som denna strukturrationalisering skett har även stöd kunnat ges till mindre företag som kan tjäna som komplement till de större företagen.

En småskalig beredning har också utvecklats, ofta som en vidareutveckling av fiskeföretag. I detta fall betonas att Livsmedelsverkets krav på mindre beredningsföretag är höga och i vissa fall kraftigt hämmande.

Ett projekt som kan vara värdefullt för beredningsindustrin i sin helhet, såväl stora företag som små, är utvecklingen av ett gemensamt logistikcentrum i norra Bohuslän.

5.3.10 Samförvaltning

Det finns ett behov att utvärdera samförvaltningen i norra Bohuslän, framför allt ur ett fiskeperspektiv. Intresset använda samförvaltning som ett led i fiskeförvaltningen är i övrigt svagt.

Samförvaltning sker idag i norra Bohuslän i Strömstads och Tanums kommuner. Samförvaltningen omfattar bl.a. Kosterhavets nationalpark och har på så sett blivit ett led i ambitionen att kombinera ett skonsamt fiske med bevarande av en unik havsmiljö. Berörda fiskare har med stort intresse deltagit i detta arbete.

En aktuell fråga som diskuteras är möjligheten att ställa högre kunskapskrav på dem som fiskar inom Kosterhavets nationalpark, exempelvis i marinekologi. Även försök med särskild märkning av fisken från området – Njord – har genomförts.

Ett behov av att utvärdera den pågående utvecklingen inom samförvaltningen, åtminstone ur ett fiskeperspektiv, är angeläget.

Fisket ur ett kommunalt perspektiv

Åtta fjordar är ett ambitiöst samarbete mellan intressenter och berörda kommuner för att kunna skydda naturen och låta ett långsiktigt hållbart fiske bedrivas i området. Ambitioner att vidga detta samarbete till ytterligare fjordområden längs bohuskusten finns.

Omdömet om samarbetet är gott från berörda kommuner, men man ser inte någon utveckling mot en mer regelrätt samförvaltning som det i norra Bohuslän som önskvärd.

Gullmarsräkan är ett gott exempel på hur en förvaltning kan initieras och drivas lokalt. Ett begränsat antal fiskare fördelar inom ramen för av myndigheter uppsatta ramar fisket mellan sig. *Gullmarn* är ett exempel på hur god naturvård kan kombineras med bra fiske. Gullmarn är också intressant som utgångspunkt för forskning kring stationär torsk och ett eventuellt kommande försök med odling av torsk.

Någon utveckling i riktning mot en mer regelrätt samförvaltning förefaller emellertid knappast trolig.

5.4 Sammanfattning i form av en strategi

Som en sammanfattning av den kommunala synen på fiskefrågor i ett brett perspektiv med utgångspunkt i de genomförda intervjuerna kan följande elva strategier tjäna:

1. Stödja fisket genom att hålla och utveckla landningshamnar.

Att svara för att det inom kommunen finns lämpliga landningshamnar ses genomgående som en viktig kommunal uppgift. Utan någonstans att landa finns det heller inget lokalt förankrat fiske. I hamnarna krävs tillgång till frysanläggningar, kontrollutrustning och logistik i övrigt. Det finns ett tryck att använda hamnarna till andra ändamål, såsom småbåtshamn, eller för att bygga bostäder.

2. Utveckla Göteborgs fiskauktion/fiskhamn till ett nav i det västsvenska fisket.

Behovet av en väl fungerande fiskauktion/fiskhamn i Göteborg har under senare år accentuerats i takt med att underlaget för övriga fiskauktioner längs kusten är vikande. Fiskehamnen behöver moderniseras och utvecklas, vilket ligger i hela regionens intresse.

3. Stödja fiskare inom ramen för kommunens gängse näringslivsutveckling.

Det företagsstöd som kommunerna lämnar till fiskeföretagen, sker i dag i allt väsentligt inom ramen för kommunens gängse näringslivsutveckling. Intresset från fiskeföretagen att delta i exempelvis utbildningsinsatser förfaller genomgående lågt. Försök med nätverksbygge förekommer. Med större krav på långsiktig lönsamhet kommer behovet av stöd till företagsutveckling att öka. Fisket kommer framgent mer tydligt att ses som en landsbygdsnärning.

4. Tillvarata fiskets och vattenbrukets intressen i den kommunala planeringen.

Den kommunala översiktplaneringen och detaljplanerna är viktiga instrument för kommunen för att värna om fiskets intresse. Så görs i dag, om än i växlande utsträckning, men kommer att bli än viktigare när en statlig havsplanering genomförs. Konflikter mellan skal- djursodling och det rörliga friluftslivet kommer att accentueras.

5. Utveckla vågkraft i dialog med fisket.

En av de verksamheter till havs som kan komma att konkurrera med fisket är etableringen av våg- och vindkraft. De kommuner som etablerat vågkraft har kunnat göra detta i gott samspel med fisket. Motståndet mot vindkraft till havs är påtagligt.

6. Ta initiativ inom gymnasieskolans ram.

Nyrekyteringen till fiskaryrket är viktig. Ett gott samarbete inom ramen för gymnasieskolan har

etablerats i några kommuner och kan tjäna som förebild för andra. Det kommer att finnas ett behov av praktikplatser, både på fiskefartyg och i skaldjursodling.

7. Genom samverkan utveckla en marin turism där fiskeaktiviteter spelar stor roll.

Marin turism är en prioriterad fråga för Bohusläns kustkommuner liksom att kommunerna vill involvera yrkesfisket i denna verksamhet. Fiskeföretag lyfts gärna fram när kommunen vill skapa en bild av sig som turistkommun. Att delta i denna marina turism gynnar yrkesfisket, då turism är en högprioriterad kommunal fråga.

8. Tillvarata det lokala intresset för att bevara fiskets historia.

De flesta kommuner stödjer lokala museer eller föreningar som arbetar med att bevara fiskets kulturarv. Någon samlad syn på hur fiskets lokala historia ska bevaras förefaller inte finnas. Inom den kommunala planering värnas vissa kulturmiljöer som speglar fiskets historia.

9. Finna former för att stödja odling av musslor och ostron.

Intresset är genomgående stort eller mycket stort för att stödja utvecklingen av odling av musslor och ostron. Trots detta är produktionen fortfarande tämligen begränsad. Nya initiativ är av värde och kommer förhoppningsvis att ge en stabil grund för skaldjursodlingen.

10. Underlätta omstruktureringen av beredningsindustrin.

Den bohuslänska beredningsindustrin omfattar allt från landets största företag till en rad beredningsföretag i den lilla skalan. Att bidra till beredningsindustrins utveckling och strukturrationalisering har varit en uppgift för berörda kommuner. Då vidareförädling är ett vanligt sätt att diversifiera ett fiskeföretag kommer kommunala insatser att efterfrågas framgent.

11. Utveckla former för lokal medverkan i fiskeriförvaltningen.

Samförvaltning har tidigare pekats ut som den huvudsakliga metoden för lokal samverkan mellan fisket och andra intressenter. I de kommuner där samverkansfrågor har diskuterats ser man gärna att alternativa former av samverkan utvecklas. Det kan röra sig om samarbete mellan fiskare, mellan fisket och andra lokala intressen eller mellan fiskare och forskning/förvaltning.

6. Tendenser – Utblick mot 2020

6.1 Upplägg

Logiskt sett ska en analys av utveckling och tendenser ta sin utgångspunkt i fiskbestånd liksom beståndens och det marina ekosystemets utveckling. Hur olika fiskbestånd kommer att utvecklas det närmaste decenniet är svårt att förutse. Kommer beslut grundas på ett brett och korrekt vetenskapligt underlag? Kommer tillräckligt kraftfulla regleringar att genomföras? Kommer detta regelverk vara genomtänkt, väl förankrat och uppfattas som rättvist av berörda kategorier fiskande? Kommer reglerna följs av alla nationers fiskande? Dessa ramar beslutas så gott som uteslutande på EU-nivå och på nationell svensk nivå. Men så mycket kan nog sägas att förutsättningarna för ett framtida stabilt fiske är bättre idag än för ett decennium sedan.

Redovisningen av tendenser tar här i stället sin utgångspunkt i konsumtionen, dvs. det kommersiella fiskets och vattenbrukets förutsättningar för att få avsättning av sin fisk (avsnitt 6.2). Därefter redovisas de tendenser som kan ses när det gäller regelverket (avsnitt 6.3 och 6.4). Avslutningsvis redovisas tendenser när det gäller fiskeföretaget och fisk- och skaldjursodlingen (avsnitt 6.5 och 6.6).

6.2 Konsumtionen

1. Ökad global efterfrågan av fisk och skaldjur.

Olika beräkningar av den globala efterfrågan finns redovisade. Den mest auktoritativa får nog sägas vara den som FAO presenterar. Enligt FAO ökar den globala efterfrågan på marina livsmedel och den har uppskattats till 160 miljoner ton fisk och/eller skaldjur år 2030. Samtidigt uppskattar FAO det årliga utrymmet för fisket på vilda bestånd till 80-100 miljoner ton, och då har man inte tagit hänsyn till att flertalet fiskbestånd redan idag är fullt utnyttjade eller överutnyttjade.

EU är i sin helhet beroende av import för att täcka efterfrågan på fisk. Självförsörjningsgraden för fiskeriprodukter ligger idag på ca 40% och kommer sannolikt att minska ytterligare. För vitfisk (exempelvis torsk och kolja) ligger självförsörjningsgraden än lägre (ca 10%). En bedömning av den svenska fiskkonsumtionen i dag ger vid handen att 40% av konsumtionen består av odlad fisk medan vildfångad fisk står för 60%.

För att tillgodose behovet av marina livsmedel förväntas tillväxten inom vattenbruket få allt större betydelse. En viktig framtida utmaning för vattenbruket är att minska beroendet av vildfångad fisk i foder samt finna tekniska lösningar som minimerar miljöeffekterna av fiskodling.

För det bohuslänska fisket innebär detta att vid sidan av ett hållbart fiske har utvecklingen av ett marint vattenbruk prioritet.

2. Den svenska efterfrågan ändrar inriktning.

Konsumtionen av färsk fisk har under det senaste decenniet minskat medan konsumtionen av beredda produkter samt skaldjur har ökat. Vidare kan man se att konsumtionen av högprisarter - som skaldjur - ökar medan lågprisarter, som sill och skarp-sill, minskar. Denna utveckling gäller inte enbart svenska konsumenter utan i hela Europa. Prisutvecklingen för fisk har i Sverige varit högre än för övriga livsmedel.

Det finns även en trend att de svenska hushållen lägger allt mindre tid på matlagning. Detta märks bl.a. genom att försäljningen av färsk fisk har minskat och försäljningen av beredda fiskprodukter har ökat. Denna trend förutspås bestå. Genom en vidareförädling kan den fisk som fångas i kustfisket bli mindre tidkrävande att tillaga.

Tendensen är alltså mindre färsk fisk och mer beredd. Förutom detta gör sig två motstridiga tendenser gällande, nämligen att å ena sidan kraven från

konsumenten ökar - maten ska vara hälsosam och nyttig – å andra sidan ökar prismedvetenheten.

Av särskilt intresse kan vara att se om den västsvenska konsumtionen följer samma mönster som landet i övrigt.

För det bohuslänska fisket innebär detta att en konkurrensfördel genom att fisket till stor del utgörs av högprisarter och att värdet väsentligt kan höjas genom vidareförädling.

3. Ökade krav från konsumenten.

Maten ska vara god, hälsosam och miljövänlig samtidigt som den ska gå att tillaga snabbt och finnas tillgänglig året runt. Det finns ett ökande intresse för miljömärkta fiskprodukter. Konsumentens ökade kunskap om de positiva hälsoeffekterna av fisk och skaldjur ger en gynnsam prognos för försäljningen.

Det hårdare nyttjandet av olika fiskbestånd bestånd har ökat intresset för olika märkningar av fisk. Miljömärkning och ursprungsmärkning är de två stora kategorierna. Framför allt har de stora livsmedelskedjorna börjat ställa högre krav på spårbarhet och miljövänlighet av sina leverantörer. På den svenska marknaden för fiskeriprodukter dominerar Marine Stewardship Council (MSC).

För det bohuslänska fisket innebär detta att miljö- och ursprungsmärkning är ett prioriterat område.

4. Priskänsliga konsumenter som väljer billigare alternativ.

Samtidigt som kraven ökar råder en motsatt tendens, nämligen en utveckling mot en ökad priskänslighet hos konsumenten. En studie som Jordbruksverket gjort om priskänsligheten visar att vid en höjning av fiskpriset väljer konsumenter i viss mån att konsumera köttprodukter i stället, främst kyckling och andra fjäderfä. Vidare visar Jordbruksverkets undersökning att svenska konsumenter har

blivit mer känsliga för prisförändringar på livsmedel.

För det bohuslänska fisket innebär detta att stora vinster finns i att hitta direkta kanaler till konsumenter.

5. Genom ökad andel beredd fisk ökar handelsledets inflytande.

Genom de förändringar som kan förutspås i fiskkonsumtionen blir också handelsledet allt viktigare. Det är inom livsmedelshandeln som beslut fattas om vilka typer av märkning man vill lansera eller bli förknippade med. Det är också där prissättningen görs och därmed avgörs balansgången mellan nyttiga varor av garanterat ursprung, hög livsmedelskvalitet och lågt pris.

För det bohuslänska fisket innebär detta att överenskommer med grossist- och detaljistleden är viktig liksom hög leveranssäkerhet.

6. Lättillgänglig färsk fisk på Bohuskusten.

I förhållande till landet i övrigt finns färsk fisk lättillgänglig längst Bohuskusten genom en försäljning som är mer direkt kopplat till fiskaren. Lättillgängligheten bör också kunna påverka de val som storhushåll, såväl restaurang som skolkök och äldreboenden gör.

Det intresse som finns för närproducerade livsmedel kommer med all säkerhet att fortsätta växa samtidigt som en stor del av livsmedelsproduktionen fortsatt kommer att ske relativt långt från marknaden. Närfångad fisk har en möjlighet att stärkas som varumärke, antingen gemensamt i form av märkningen Närfiskat eller genom att små aktörer profilerar sitt fiske som hållbart och skonsamt och därmed få ut ett bättre pris för produkten.

För det bohuslänska fisket innebär det att lättillgängligheten blir en allt större konkurrensfördel.

6.3 Regleringen i EU

Fiskeripolitiken är inom EU – liksom jordbrukspolitiken – en gemenskapspolitik, vilket betyder att ramarna för politikområdet sätts av EU:s institutioner liksom ett stort antal mer detaljerade regler. En ny s.k. Grundförordning för fisket antas under året.

1. Fiskeripolitiken blir en del av en maritim politik.

Avsikten är att fiskeripolitiken i allt högre grad ska ses som en del av en maritim politik. Det betyder också att ambitionsnivå i fiskeregleringarna höjs, att fiskereglerna bättre ska följa vetenskaplig rådgivning, att efterlevnaden bättre kontrolleras och att en reduktion av fiskekapaciteten sker. Dessutom innebär det att fiskets organisationer får en möjlighet att bli en mer aktiv del i regleringen av fisket tillsammans med andra intressenter.

2. Ekosystemansatsen bildar grund för förvaltningsbeslut i form av långsiktiga förvaltningsplaner.

Ekosystemansatsen som begrepp kan ges många definitioner, men oavsett ambitionsgrad innebär det ett större hänsynstagande till andra faktorer än det enskilda fiskbeståndet. Detta bredare angreppssätt tar sig framför allt uttryck i långsiktiga förvaltningsplaner, vilket både ger en stabilare grund i ekologiskt hänseende samtidigt som det ger en ökad förutsägbarhet för fisket.

3. En minskning av fiskekapaciteten och övergång från kvotreglering till insatsreglering.

En minskad fiskekapacitet nås i första hand genom att fiskeflottan minskar, i andra hand att antal fiskedagar begränsas. Detta behöver inte innebära att alla typer av fisken minskas, men pekar å andra sidan på att det krävs strategiska beslut om vilken typ av fiske som ska prioriteras. En övergång från dagens kvoter till en reglering av fiskeansträng-

ningen, exempelvis uttryckt i antalet fiskedagar, ger ett effektivare och mer lättövertävt fiske. Som en naturlig del av detta följer ett regelverk som syftar till att all fisk landas.

4. Större inflytande från näringen och andra intressenter.

Genom att etablera ett system med Regionala Rådgivande Nämnder (RAC) som täcker ett havsområde eller vissa fall en viss typ av fiske har kontakten mellan fiskande, andra intressenter, forskning och myndigheter på nationell och gemenskapsnivå förbättrats. Detta samarbete kommer att vidareutvecklas.

För samarbetet mellan fiskare finns inom EU ett regelverk för Producentorganisationer (PO). En trolig utveckling är att dessa organisationer kan få en större roll vid regleringen av det fiske som Producentorganisationens medlemmar bedriver. Även inom vattenbruket kan Producentorganisationer ha en viktig roll.

5. Vattenbruk blir en viktigare del av fiskeripolitiken.

I ljuset av de ändrade förutsättningarna för livsmedelskonsumtionen – såväl inom EU som globalt – läggs en större vikt vid att stödja en utveckling av vattenbruk, såväl i slutna system som i söt- och saltvatten. Att utveckla vattenbruket kommer att vara en av huvudinriktningarna under den kommande strukturperioden.

6.4 Den svenska politiken

1. De svenska miljömålen anger riktning och ambition inom den maritima politiken.

Det svenska miljökvalitetsmålet ”Hav i balans och levande kust och skärgård” syftar såväl till ett hav i ekologisk balans som till en utveckling av kustkommunerna. Målet tar sin utgångspunkt i att näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska kunna bedrivas så att en hållbar ut-

veckling främjas. Även delmålet att hotade fiskarter och fiskstammar ska ha möjlighet att sprida sig till nya lokaler inom sina naturliga utbredningsområden så att långsiktigt livskraftiga populationer säkras är av stor vikt. Att fisk finns inom hela sitt naturliga utbredningsområde är av betydelse för det lokalt baserade fisket som är beroende av att fisk finns kustnära och i uthålligt fångstbara bestånd.

2. Helhetsgrepp tas om havets resurser och nyttjande.

Havsförvaltning och havsplanering blir viktiga instrument i den framtida maritima politiken. Syftet i detta sammanhang är detsamma som i översynen av EU:s gemensamma fiskeripolitik, nämligen att i högre grad betrakta fiskeriförvaltningen som en del av en samlad havspolitik, bl.a. i syfte att på ett effektivare sätt kunna tillämpa en ekosystemansats.

Ett sätt att ta ett helhetsgrepp är genom en statlig havsplanering som kan komma att innefatta en zonerings. Detta angreppssätt kan bli ett gott stöd för kustfisket.

3. En ny fiskereglering i linje med Miljöbalken.

Grundtankarna i den Fiskevårdslag som för närvarande bereds inom regeringskansliet är att fiskeregleringen i högre grad än idag ska utgå från Miljöbalkens regelverk och terminologi, exempelvis innehålla krav på miljökonsekvensbeskrivningar och utbildningskrav. Förenklingar för det småskaliga fisket är en annan utvecklingslinje liksom att myndigheterna i första hand ska reglera fisket med utgångspunkt i ett bevarandeperspektiv. De enskilda fiskeföretagen ska få en större frihet att bedriva sin verksamhet på samma sätt som andra småföretagare.

Av vikt är också att förslaget innebär att tillträdet till resursen regleras genom fartyget. Detta innebär att definitionen av yrkesfiskare blir mindre viktig. Licensen ska i första hand utvisa att den fiskande har

dokumenterade kunskaper och har en anknytning till svenskt fiske.

4. Fisket fördelas mellan olika kategorier fiskande.

Det är till stora delar en nationell angelägenhet att fördela fiskeresursen mellan olika kategorier fiskande. Detta gäller i första hand en fördelning mellan ett socialt motiverat fiske ("vanligt fritidsfiske"), ett turismfiske och ett yrkesmässigt fiske.

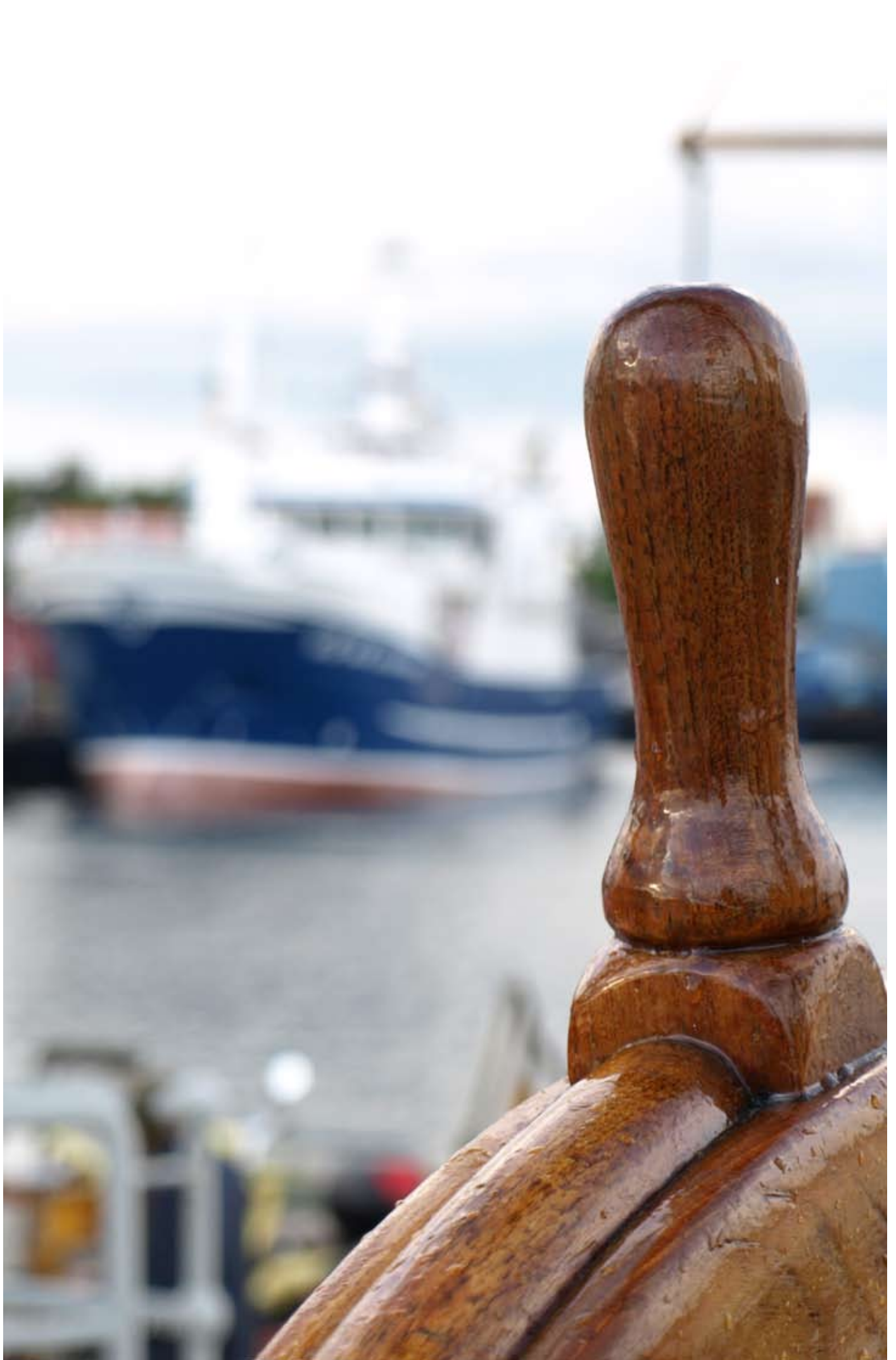
Nyckelfrågan blir sedan hur fiskemöjligheterna fördelas mellan olika kategorier yrkesfiskare. En trolig utveckling är att det kommer att ske en än tydligare tudelning av det svenska fisket. Dels en större fiskeflotta som fiskar i internationell konkurrens. Vid sidan av detta kommer ett kustfiske att utvecklas vars livsnerv är att kunna leverera färsk fisk, mer eller mindre direkt till konsumenten, och att kombinera detta med andra verksamheter i anslutning till sitt fiske.

Denna utveckling är beroende av hur system för överlåtbara fiskemöjligheter genomförs för andra typer av fiske än det pelagiska fisket. Viktigt är också hur Fiskevårdslagen kommer att utformas, dvs. vilket mandat myndigheter får att göra fördelningar av fiskemöjligheter på andra grunder än biologiska.

5. Nya former för samverkan mellan fisket, intressenter och myndigheter utvecklas.

Bristen på samsyn mellan fiskare å ena sidan och forskning och myndigheter å andra sidan kring beståndssituationen liksom orsakerna till nedgången i olika bestånd betraktas som ett problem, men kan också utgöra grunden för ett samarbete. Samförvaltning Norra Bohuslän är ett sätt att hantera dessa frågor.

Formerna för lokal samverkan kommer att utvecklas. De förutsättningar som finns i Norra Bohuslän har visat sig svåra att finna på andra håll. För att en samförvaltning ska fungera måste den dels drivas i

ett socialt sammanhang, dels i ett biologiskt sammanhang där regleringsåtgärder får ett påtagligt genomslag.

6. Ett mer omfattande vattenbruk inom ramen för en samlad strategi.

Jordbruksverket har fått ett särskilt ansvar för att utveckla vattenbruket i Sverige och fungera som en kontaktpunkt mellan myndighetsvärlden och näringen. Inte minst genom användning av de resurser som ställs till Sveriges förfogande genom kommande strukturprogram är syftet att skapa en långsiktig tillväxt av denna näring. För Bohusläns del är utvecklingen inom skaldjursnäringen av stor betydelse, men ett framtida vattenbruk kan också mycket väl omfatta odling av fisk i marina vatten.

6.5 Fiskeföretagen

1. En pelagisk flotta som hävdar sig i internationell konkurrens.

Värdemässigt står det pelagiska fisket för den största delen av den fisk som landas. En stor del av detta fiske sker med för svenska förhållanden stora fiskefartyg. De pelagiska fiskekvoterna är sedan 2009 fördelat på individuella fartygskvoter som är överförbara. Detta har inneburit att den pelagiska flottan har mer än halverats när det gäller kapacitet samtidigt som lönsamheten numera får betecknas som god.

Det pelagiska systemet är tidsbegränsat till tio år (räknat från startåret). För att systemet ska förlängas krävs nytt riksdagsbeslut, förmodligen i samband med att en ny Fiskevårdslag antas. Från den del av den svenska kvoten som fördelas på enskilda fiskefartyg finns två typer av undantag, dels en kustfiskekvot, dels en kvot för Östersjöbaserat fiske.

2. Kustfisket utvecklas genom att företagen får möjlighet att bedriva ett flexiblare fiske.

Situationen med de sviktande kustfiskbestånden är vital för hela fiskets framtid. Längs Bohuskusten har lokala bestånd försvunnit. I detta perspektiv är det svårt att se att en västsvensk fiskenäring inom överskådlig framtid skulle kunna tillväxa genom att öka uttaget av fisk ur havet. Potentialen för tillväxt och ökad lönsamhet inom kustfisket ligger istället i att skapa ett högre värde och få bättre betalt för den mängd råvara som fiskas.

Kustfisket är huvudsakligen inriktat på kräftfiske med bur, hummer- och krabbfiske samt småskaligt trålfiske. Den ekonomiskt mest värdefulla resursen är i dagsläget havskräftan som fiskas både med trål och bur och resursen bedöms nyttjas på en hållbar nivå. Trålfisket efter havskräfta har blivit mer selektivt i syfte att undvika fångster av torsk.

Biodiversiteten i den marina miljön ger tillgång till många olika arter av fisk och skaldjur, vilket tillsammans med kunskap och lång tradition av olika typer av fisken ger möjligheter till diversifiering och omställning av fisket. Detta betyder också att det är vitalt för kustfisket att kunna behålla sin flexibilitet.

3. Diversifierade och lönsamma fiskeföretagen ger grund för en långsiktighet.

Diversifiering via egen förädling för försäljning i butik eller restaurang kommer att öka lönsamheten för både kustfiskaren och skaldjursodlaren och på så sätt bidra till en levande landsbygd. Fisketurism är som nämnts ett annat utvecklingsområde.

För att kunna tillförsäkra fiskeföretaget en långsiktig överlevnad krävs att företaget blir lönsamt och kan göra behövliga investeringar och återinvesteringar. Andra krav som i allt högre grad kommer att ställas på fiskeföretagen är god arbetsmiljö och säkra arbetsplatser.

Ett litet fiskeföretags möjligheter att överleva beror också i hög grad på att det finns en förutsägbarhet vad gäller tillgång till fiskemöjligheter. Beståndssituationen kommer att växla men genom långsiktiga förvaltningsplaner bör variationerna mellan åren kunna reduceras. Därtill är det viktigt att förvaltningsbeslut inte ytterligare försvårar förutsägbarheten.

6.6 Fisk- och skaldjursodlingen

1. Produktion av musslor ökar.

Det bohuslänska vattenbruket domineras helt av musselodling. År 2011 producerades ca 1.500 ton blåmusslor. Musselodlingen har inte växt sedan starten av odlingsverksamheten för drygt 30 år sedan och produktionsvolymen i dag motsvarar ungefär den som rapporterades 1983. En av de svårigheter som näringen ser är de komplicerade procedurerna för att få odlingstillstånd. Då odlingarna ligger inomskärs krävs också undantag från strandskyddsbestämmelserna.

Havsplanering och kommunala översiktsplaner kommer att spela en viktig roll framöver för att identifiera lämpliga odlingsområden. Musselodling har trots svårigheterna en god utvecklingspotential, bl.a. genom de positiva miljöeffekterna. Miljömusselodling i syfte att fånga upp och rena havet från diffusa utsläpp av kväve och fosfor är en möjlig form av odling. Miljömusslorna kan användas som råvara för att producera musselmjöl som ett ekologiskt alternativ till fiskmjöl.

För att öka produktionen av blåmusslor krävs i första hand åtgärder som syftar till att skapa bättre avsättning. Detta kan gälla såväl i Sverige och vid etablering på andra marknader.

2. Ostronodling etableras.

Odling av det inhemska platta ostronet är under utveckling i och med starten av ett kläckeri på Sydkoster för yngelproduktion och vidareodling av ostron. Platta ostron är mycket eftertraktade och har ett högt marknadsvärde i Europa. Fungerande yngelproduktion i kläckerier är helt avgörande för att få igång en odlingsverksamhet av ostron.

3. Fisk kommer att odlas i marina vatten.

En diskussion har under många år förts om förutsättningarna för att odla fisk i de marina vattnen längs Bohuskusten. En sådan utveckling kommer med all sannolikhet också att ske. De svårigheter sådana odlingar stöter på kommer att bli snarlika de som musselnäringen möter i dag.

Vattenbrukscentrum Väst har under året presenterat en delrapport om "Marin fiskodling på den svenska Västkusten". Tillsammans med de ekonomiska satsningar som ska göras på vattenbruksnäringen kan denna studie tjäna som ett underlag för ett fortsatt utvecklingsarbete.

7. Strategi för det bohuslänska fisket

7.1 Introduktion

Syftet med det här kapitlet är att introducera förutsättningarna för en reviderad strategi för det bohuslänska fisket. Först presenteras några viktiga fakta från bakgrundkapitlet, bl.a. de slutsatser i strategiska termer som kan dras från intervjuerna med kommunföreträdare. Strategiförslaget bygger på den maritima strategi som Västra Götalandsregionen antagit och som kompletterats genom Klusterstudien från 2012. Dessa båda rapporter summeras innan en strategi i femton punkter presenteras (avsnitt 7.3).

Förutsättning (kapitel 3)

Fisket är en del av en maritim politik. Detta synsätt präglar EU:s fiskeripolitik, den nationella politiken, exempelvis i form av miljökvalitetsmålen, liksom Västra Götalandsregionens arbete. Att implementera detta synsätt på fiskets område i den svenska statsförvaltningen medför vissa komplikationer. Detta ökar å andra sidan den regionala och lokala nivåns betydelse.

Det bohuslänska fisket (kapitel 4)

Det finns runt 550 yrkesfiskare på kuststräckan från Strömstad till Göteborg. Under perioden 1998 till 2013 minskade denna fiskarekär med ca 40%. Nyrekryteringen är svag och andelen pensionärer ökar.

Den bohuslänska fiskeflottan består av drygt 450 fiskefartyg över sex meter. Efter det att det under en tioårsperiod skett stora minskningar i fisket med passiva redskap, i synnerhet i norr Bohuslän, har det därefter skett en tydlig förändring. Under den senaste femårsperioden har fisket med passiva redskap liksom skaldjurstrålning stabiliserats medan en kraftig minskning har skett inom det pelagiska fisket. Detta har varit en av skälen till införandet av överförbara kvoter i detta fiske. Minskningen har huvudsakligen berört Göteborgsregionen.

De förändringar som iakttagits under den senaste femårsperioden kan på sikt leda till långsiktigt lönsamma fiskeföretag liksom att det kan komma att utgöra en grund för en nyrekrytering.

Regional strategi med utgångspunkt i intervjuerna (kapitel 5)

Utfallet av intervjuerna med de kommunala företrädarna kan sammanfattas på följande sätt uttryckt i strategiska uppmaningar:

1. Stödja fisket genom att hålla och utveckla landningshamnar.

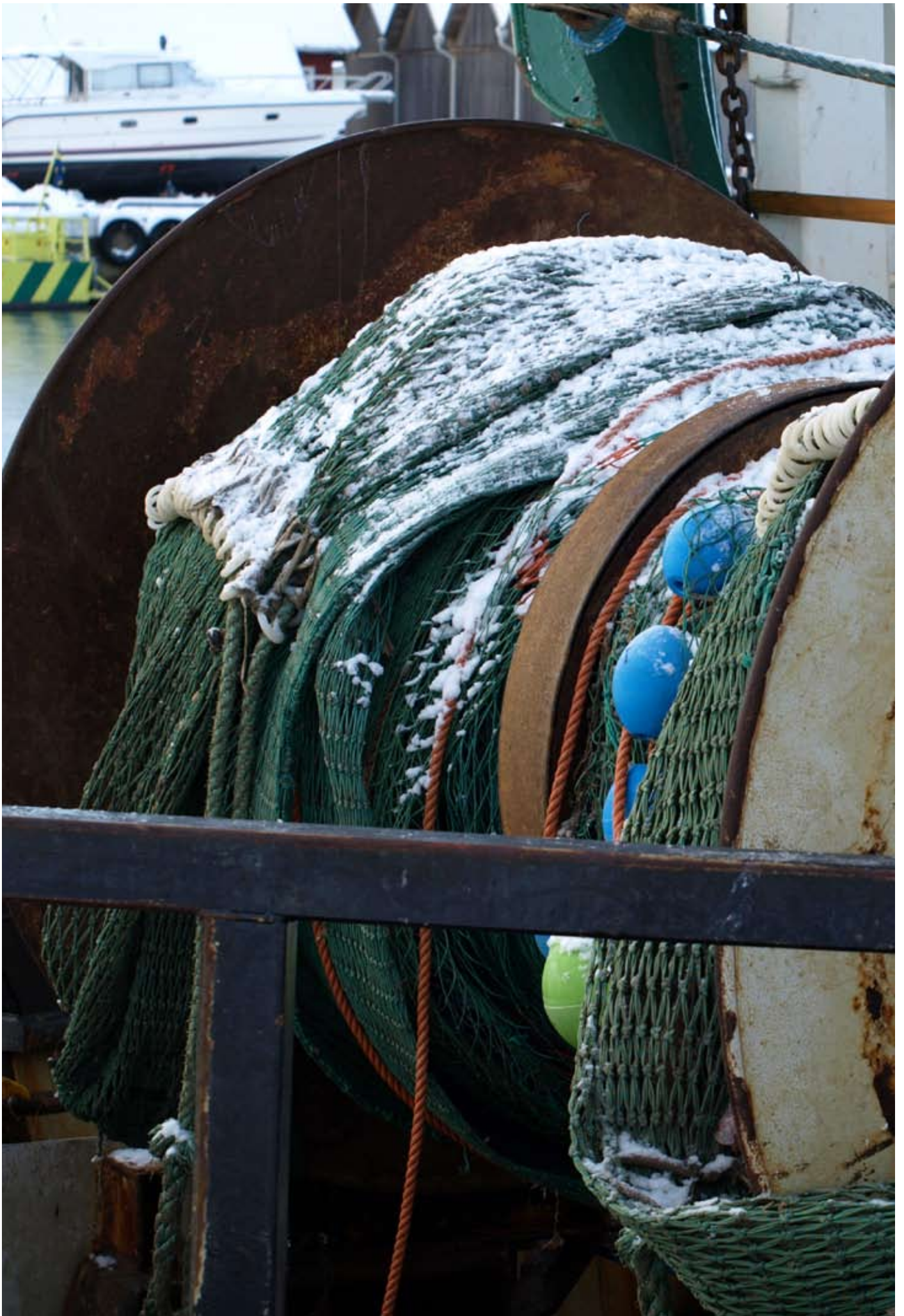
Att svara för att det inom kommunen finns lämpliga landningshamnar ses genomgående som en viktig kommunal uppgift. Utan någonstans att landa finns det heller inget lokalt förankrat fiske. I hamnarna krävs tillgång till frysanläggningar, kontrollutrustning och logistik i övrigt. Det finns ett tryck att använda hamnarna till andra ändamål, såsom småbåtshamn, eller för att bygga bostäder.

2. Utveckla Göteborgs fiskauktion/fiskhamn till ett nav i det västsvenska fisket.

Behovet av en väl fungerande fiskauktion/fiskhamn i Göteborg har under senare år accentuerats i takt med att underlaget för övriga fiskauktioner längs kusten är vikande. Fiskehamnen behöver moderniseras och utvecklas, vilket ligger i hela regionens intresse.

3. Stödja fiskare inom ramen för kommunens gängse näringslivsutveckling.

Det företagsstöd som kommunerna lämnar till fiskeföretagen, sker i dag i allt väsentligt inom ramen för kommunens gängse näringslivsutveckling. Intresset från fiskeföretagen att delta i exempelvis utbildningsinsatser förfaller genomgående lågt. Försök med nätverksbygge förekommer. Med större krav på långsiktig lönsamhet kommer behovet av stöd till företagsutveckling att öka. Fisket kommer framgent mer tydligt att ses som en landsbygdsnärings.

4. Tillvarata fiskets och vattenbrukets intressen i den kommunala planeringen.

Den kommunala översiktplaneringen och detaljplanerna är viktiga instrument för kommunen för att värna om fiskets intresse. Så görs i dag, om än i växlande utsträckning, men kommer att bli än viktigare när en statlig havsplanering genomförs. Konflikter mellan skaldjursodling och det rörliga friluftslivet kommer att accentueras.

5. Utveckla vågkraft i dialog med fisket. En av de verksamheter till havs som kan komma att konkurrera med fisket är etableringen av våg- och vindkraft.

De kommuner som etablerat vågkraft har kunnat göra detta i gott samspel med fisket. Motståndet mot vindkraft till havs är påtagligt.

6. Ta initiativ inom gymnasieskolans ram.

Nyrekryteringen till fiskaryrket är viktig. Ett gott samarbete inom ramen för gymnasieskolan har etablerats i några kommuner och kan tjäna som förebild för andra. Det kommer att finnas ett behov av praktikplatser, både på fiskefartyg och i skaldjursodling.

7. Genom samverkan utveckla en marin turism där fiskeaktiviteter spelar stor roll.

Marin turism är en prioriterad fråga för Bohusläns kustkommuner liksom att kommunerna vill involvera yrkesfisket i denna verksamhet. Fiskeföretag lyfts gärna fram när kommunen vill skapa en bild av sig som turistkommun. Att delta i denna marina turism gynnar yrkesfisket, då turism är en högprioriterad kommunal fråga.

8. Tillvarata det lokala intresset för att bevara fiskets historia.

De flesta kommuner stödjer lokala museer eller föreningar som arbetar med att bevara fiskets kulturarv. Någon samlad syn på hur fiskets lokala historia ska bevaras förefaller inte finnas. Inom den kommunala planering värnas vissa kulturmiljöer som speglar fiskets historia.

9. Finna former för att stödja odling av musslor och ostron.

Intresset är genomgående stort eller mycket stort för att stödja utvecklingen av odling av musslor och ostron. Trots detta är produktionen fortfarande tämligen begränsad. Nya initiativ är av värde och kommer förhoppningsvis att ge en stabil grund för skaldjursodlingen.

10. Underlätta omstruktureringen av beredningsindustrin.

Den bohuslänska beredningsindustrin omfattar allt från landets största företag till en rad beredningsföretag i den lilla skalan. Att bidra till beredningsindustrins utveckling och strukturrationalisering har varit en uppgift för berörda kommuner. Då vidareförädling är ett vanligt sätt att diversifiera ett fiskeföretag kommer kommunala insatser att efterfrågas framgent.

11. Utveckla formerna för lokal medverkan i fiskeriförvaltningen.

Samförvaltning har tidigare pekats ut som den huvudsakliga metoden för lokal samverkan mellan fisket och andra intressenter. I de kommuner där samverkansfrågor har diskuterats ser man gärna att alternativa former av samverkan utvecklas. Det kan röra sig om samarbete mellan fiskare, mellan fisket och andra lokal intressen eller mellan fiskare och forskning/förvaltning.

Tendenser (kapitel 6)

Fiskkonsumtionen i Sverige ändrar inriktning från färsk fisk till mer beredda produkter. Frågan är om Västsverige kan gå emot denna tendens genom den större tillgängligheten till färsk fisk. Kraven från konsumenterna kommer att öka, inte minst i form av ursprungs- och miljömärkning. Genom att andelen beredda produkter ökar kommer också handelsledet att bli viktigare, bl.a. genom de avvägningar som där görs mellan märkta produkter, hög livsmedelskvalitet och låga priser.

Strategi för det bohuslänska fisket

EU-regleringen av fisket går mot att se fisket som en del i en samlad havspolitik. Långsiktiga förvaltningsplaner för olika fiskbestånd, grundade på ekosystemansatsen blir den huvudsakliga basen för fiskeripolitiken. En övergång från fiskekvoter till insatsreglering (fiskeansträngning) kommer att ske, vilket bl.a. ger minskade utkast av fisk. Kraven på fiskerikontrollen ökar och en fördelning av fiskemöjligheter på fartygsnivå underlättar en omställning mot mer lönsamt fiske. Inflytandet från näringen och andra intressenter sker i allt högre grad genom Regionala Rådgivande Nämnder (RAC) och näringen får ökande möjligheter att styra sitt fiske genom Producentorganisationer (PO).

Den svenska fiskeripolitiken (inom de ramar som sätts upp av EU) betonar behovet av ett helhetsgrepp om havets resurser och hur dessa nyttjas. Det nationella miljö kvalitetsmålet "Hav i balans och levande kust och skärgård" är ledstjärnan. Nationella frågor som aktualiseras är fördelningen av fiskemöjligheter mellan olika kategorier fiskande, en utveckling av lokalt inflytande samt genom en ny Fiskevårdsplan. Fiskeriförvaltningen ställer framgent ökade krav på biologiskt underlag inför beslut om uttag av fisk liksom inför beslut om hur fisket ska bedrivas.

Inom fisket kommer ett pelagiskt fiske att ske i ökande konkurrens. Denna flotta utvecklas på en internationell marknad. Vid sidan av detta fiske kommer det att finnas ett diversifierat kustnära fiske som blir konkurrenskraftigt genom goda priser på nyfångad fisk, god insatsvaror i en småskalig beredningsindustri och en breddning av fiskeföretagets verksamhet.

Skaldjursodlingen har god potential i Bohuslän. Företag kommer att etableras som ger näringen en behövlig framgång.

7.2 Västra Götalandsregionens maritima strategi

7.2.1 Den maritima strategin från 2008

Västra Götalandsregionens maritima strategi har redovisats i avsnitt 3.6.1. En utgångspunkt för uppdragets genomförande liksom för de förslag som presenteras utgörs av de målsättningar som regionalt fastlagts. Västra Götalandsregionen har inom området "Uthållig fiskerinäring genom satsning på kvalitet, miljöanpassning och samverkan" fastställt följande inriktningsmål:

1. Förbättra samordningen mellan den gemensamma fiskeripolitiken och andra maritima politikområden.
2. Öka det lokala och regionala inflytande över fiskeriförvaltningen genom att införa samförvaltning vid både kust och sjö, när det är möjligt och ett effektivt sätt att öka hållbarheten.
3. Verka för att näringsuttaget ur fiskbestånden blir så effektivt som möjligt genom t.ex. produktutveckling baserad på dåligt utnyttjade men högvärdiga arter.
4. Utveckla hållbar förvaltning, baserad på effektiva styrmedel som utgår ifrån ekonomiska incitament.
5. Bidra till utveckling av en fiskeriförvaltning som baseras på ekosystemansatsen.
6. Utveckla miljöanpassade marina livsmedel med hög kvalitet.
7. Gör de marina livsmedlen spårbara ner till den enskilda fångsten/produktionen.
8. Öka närheten och kontakterna mellan fiskaren/producenten, handelsleden och konsumenten.
9. Verka för ökad fisketurism.

Strategi för det bohuslänska fisket

---

10. Utveckla logistik och teknik för odling av musslor och andra skaldjur.

11. Följ utvecklingen av fiskodling och tillämpa praktiskt i Västra Götaland då det finns miljömässiga och tekniska förutsättningar.

12. Stärk fiskevårdsinsatserna.

7.2.2 Strategin för marina livsmedel i Klusterstudien

Klusterstudiens bedömningar inom området Marina livsmedel presenterade i avsnitt 3.6.2. Dessa är:

1. Det finns mycket goda förutsättningar att utveckla klustret för marina livsmedel, då hela värdekedjan från hav till bord finns inom Västra Götaland.

2. Utrymme för tillväxt och ökad lönsamhet inom fisket kan skapas genom diversifiering och kvalitetshöjande åtgärder som höjer värdet på produkten.

3. Miljömärkning av fisket kan tillsammans med ett kommande utkastförbud öka motivationen för utveckling och investering i skonsamma redskap.

4. Det är viktigt att beredningsindustrin och handeln deltar i klustret för att utveckla produkter som motsvarar kraven från dagens konsument på lättillgänglig, god, hälsosam och miljövänlig mat från havet.

5. Havspanering där områden för vattenbruksverksamhet kan identifieras spelar en viktig roll för vattenbrukets framtida expansionsmöjligheter

6. Västsverige ligger i framkant när det gäller utvecklingen av hållbara foderingredienser för vattenbruket, till exempel musselmjöl.

7. En forskningsinfrastruktur i form av ett marint kläckeri är en förutsättning för vidareutvecklingen av marin fisk- och skaldjursodling.

FÖRSLAG: Strategi för det bohuslänska fisket

7.3 FÖRSLAG: Reviderad strategi för den bohuslänska fiskesektorn

Förslaget utgår från Västra Götalandsregionens maritima strategi från 2008. (*Kursiv text är från denna strategi.*)

1. Förbättra samordningen mellan fiskeripolitik och andra maritima politikområden på alla nivåer. (Ersätter: Förbättra samordningen mellan den gemensamma fiskeripolitiken och andra maritima politikområden.)

Fiskeripolitiken är en gemenskapspolitik, vars ramar sätts av EU och som kompletteras och implementeras nationellt. En rad andra maritima politikområden har en mer uttalad nationell, regional eller lokal tyngdpunkt. Det senare gäller inte minst fysisk planering och näringslivsutveckling. Ett samspel mellan nationell och lokal nivå finns inom ramen för de nationella miljökvalitetsmålen, i det här fallet ”Hav i balans och levande kust och skärgård” liksom inom turismens område. En förbättrad samordning krävs på alla nivåer, vilket är en huvudslutsats i Klusterstudien.

2. Stödja lokalt inflytande över fiskeriförvaltningen när det är ett möjligt och effektivt sätt att öka hållbarheten. (Ersätter: Öka det lokala och regionala inflytande över fiskeriförvaltningen genom att införa samförvaltning vid både kust och sjö, när det är möjligt och ett effektivt sätt att öka hållbarheten.)

Samförvaltning lyfts fram som den viktigaste formen för lokalt inflytande över fiskeriförvaltning. Det har dock varit svårt att hitta geografiska områden där samförvaltning i nuvarande form är lämpligt eller möjligt, eftersom det ställer höga krav på relevans, både i socialt hänseende och att det har betydelse för ekosystemet. Alternativa former för lokal/regional samverkan behöver utvecklas.

3. Utveckla hållbar förvaltning, baserad på effektiva styrmedel som utgår ifrån ekonomiska incitament.

Oförändrat: Detta är en grundförutsättning för ett hållbart och lönsamt fiske. För att kunna bli ett fungerande förvaltningsinstrument krävs dock ett utvecklingsarbete i syfte att finna de styrmedel som är mest lämpade för varje enskilt fiske. Detta är en lärdom från införandet av ett system av denna typ för det pelagiska fisket.

4. Stödja utvecklingen av lönsamma fiskeriföretag som bidrar till att genom nyrekrytering och en bred verksamhet skapa grund för levande kustsamhällen.

Nytt: Detta är en strategi som baseras på intervjuerna. Grunden för en nyrekrytering är att fiskeföretagen är lönsamma. Det bör understrykas att det gäller företaget i dess helhet och att fiskedelen på ett positivt sätt bidrar till resultatet. För att vara lönsamt bör företaget också kunna finansiera sina investeringar och återinvesteringar. I en bredare verksamhet ligger en möjlighet för kommunen att skapa ett levande kustsamhälle och kan utgöra en grund för ett åretruntboende. Med begreppet fiskeriföretag avses här att det förutom yrkesfiskare även kan röra sig om vattenbruk eller andra företag knutna till fisket.

5. Betrakta fiskeföretaget som ett landsbygdsföretag som genom diversifiering, exempelvis på turismens område, och kvalitetshöjande åtgärder höjer produktens värde. (Ersätter: Verka för ökad fisketurism.)

I nuvarande strategi lyfts fisketurismen fram som en strategi i sig. Grunden måste vara att fiskeföretaget genom diversifiering blir mer långsiktigt stabilt och mindre beroende av fluktuationer i fisket. Det underlättar även för fiskeföretaget om det har möjlighet att bedriva

FÖRSLAG: Strategi för det bohuslänska fisket

---

olika typer av fiske. Diversifiering kan mycket väl avse turism men också lokal beredning eller försäljning, även det en viktig del i en turismsatsning. Sätten för att bredda verksamheten är många och varje företag måste finna sina egna former.

6. Bidra till ett miljömässigt, långsiktigt hållbart fiske baserat på ekosystemansatsen. (Ersätter: *Bidra till utveckling av en fiskeriförvaltning som baseras på ekosystemansatsen.*)

Andemeningen är densamma som i gällande strategi. Ordvalet knyter närmare an till målbeskrivningen i det svenska miljö kvalitetsmålet "Hav i balans och levande kust och skärgård". Grundläggande är vad som menas med ekosystemansatsen och hur högt ambitionsnivån ska sättas.

7. Utveckla miljöanpassade marina livsmedel med hög kvalitet.

Oförändrat: Bland de tendenser som kan ses i konsumtionen av fisk finns konsumentens önskan om livsmedel av hög kvalitet. Miljömärkningar får en allt större betydelse, inte minst genom att konsumtionen till övervägande del sker i form av beredda livsmedel. Genom detta får handelsledet en ökad betydelse för hur konsumenten kan göra sitt val mellan miljö- och ursprungsmärkning, hög livsmedelkvalitet och lågt pris. I Klusterstudien lyfts miljömärkning fram som motivation för att utveckla och investera i skonsamma redskap fram.

8. Göra de marina livsmedlen spårbara ner till den enskilda fångsten/produktionen.

Oförändrat: Vikten av spårbarhet blir - vid sidan av miljömärkningen - allt viktigare för såväl beredda fiskprodukter som vid försäljningen av färsk fisk. Det är viktigt att märkningen görs

enkel och tydlig och anknyter till etablerade märkningar. Ju mer precis spårbarheten är desto värdefullare blir den för konsumenten. Att ange Skagerakk är bättre än Nordostatlanten och en bild av fiskefartyget ger ett mervärde.

9. Genom att arbeta i kluster ökar kontakten mellan fiskare/producent, handelsledet, konsumenter, myndigheter och forskning. (Ersätter: *Öka närheten och kontakterna mellan fiskaren/producenten, handelsleden och konsumenten.*)

Formuleringen anknyter till en av bedömningarna i Klusterstudien. Förutom att arbetet görs i form av ett kluster är det också viktigt att myndigheter och forskning involveras. Samordningsbehovet mellan myndigheter har också ökat med såväl Havs- och Vattenmyndigheten som Jordbruksverket i centrala roller för fisket och med en självständigare forskning inom ramen för SLU.

10. Utveckla logistik och teknik för odling av fisk och skaldjur. (Ersätter: *Utveckla logistik och teknik för odling av musslor och skaldjur samt Följa utvecklingen av fiskodling och tillämpa praktiskt i Västra Götaland då det finns miljömässiga och tekniska förutsättningar.*)

Ett stöd till att utveckla skaldjursodlingen är av betydelse även i framtiden. Dock har näringen svårigheter och trots de insatser som gjorts har inte näringen fått något riktigt lyft. I framtiden kan även andra typer av odling i havet bli aktuella. Det kan röra sig om fisk, både torsk och regnbåge är diskuterade alternativ, liksom odling av alger.

11. Genom fiskevårdsinsatser betona det sociala värdet av ett väl utvecklat fritidsfiske i havet. (Ersätter: *Stärk fiskevårdsinsatserna.*)

FÖRSLAG: Strategi för det bohuslänska fisket _____

De fiskevårdsinsatser som görs rör i första hand fritidsfisket. Att genomföra sådana åtgärder blir viktigt såväl på regional nivå som på lokal.

I diskussionen om yrkesfiske och turistfiske är det lätt att fritidsfiskets stora sociala värde inte uppmärksammas tillräckligt. I havsfisket finns för vissa arter en konkurrens mellan fritidsfiske och yrkesmässigt fiske.

12. Sträva efter att knyta det bohuslänska distansfisket närmare till regionen i syfte att skapa sysselsättning och bättre tillgång till färsk fisk.

Nytt: Uppmärksamheten i en strategi riktas gärna mot det kustnära, lokalt baserade fisket. Samtidigt finns inom regionen den helt övervägande delen av det svenska, storskaliga fisket som har sina fångstplatser allt från grönländska farvatten till Bottenhavet. Detta fiske styrs mer uttalat på affärsmässiga grunder och bedriver sitt fiske i en hård internationell konkurrens. Att knyta detta fiske till kustkommunerna, inte minst Göteborg och Öckerö, skulle kunna medföra stora fördelar för regionen.

13. Utveckla Göteborg som nav för svenskt fiske samtidigt som fiskerinäringens regionala knutpunkter i Bohuslän stöds.

Nytt: Göteborg har en central betydelse för hela det svenska fisket och därmed även för det bohuslänska. Detta har accentuerats under det senaste decenniet. Även om inte fisket är en stor näring i Göteborg så är det den kommun som har flest fiskare. Detta måste dock kompletteras med att det finns ett antal regionala knutpunkter i Bohuslän. Även om det faller utanför ramen för

den här studien bör samma gälla för fisket i Vänern.

14. Skapa utvecklingsmöjligheter för fisket i den kommunala planeringen och genom infrastruktursatsningar i hamnar.

Nytt: Som en slutsats från intervjuerna med de kommunala företrädarna är det uppenbart att det är genom den kommunala planering och satsningar på infrastruktur som det viktigaste stöd till det lokalt baserade fisket ges. I både fallen konkurrerar fisket om utrymme, geografiskt eller ekonomiskt, och det är av grundläggande betydelse att fisket prioriteras i dessa sammanhang. Genom det pågående arbetet med en "Blå ÖP" och genom en kommande statlig havsplanering sätts planfrågorna i centrum.

15. Genom att låta fisket prägla kulturlandskapet och genom att bevara fiskets kulturhistoria understryka att fisket är en bärande del av det bohuslänska kulturarvet.

Nytt: Fisket är en minskande verksamhet i alla kommuner och framförallt en verksamhet som ändrar inriktning. Det finns därför ett behov, både regionalt och lokalt, att dokumentera fisket och dess betydelse för utvecklingen av samhällena längs Bohuskusten. Samtidigt behöver vissa av dess särpräglade miljöer ett starkt skydd.

Ett av målen i Västra Götalandsregionens maritima strategi för uthålligt fiske förefaller mindre aktuella:

(3. Verka för att näringsuttaget ur fiskbestånden blir så effektivt som möjligt genom t.ex. produktutveckling baserad på dåligt utnyttjade men högvärdiga arter)

FÖRSLAG: Fortsätta studier

---

8. FÖRSLAG: Fortsatta studier

”Fiskets betydelse för kustkommunerna i Bohuslän” är ett omfattande ämne. En hel del avgränsningar har gjorts i denna rapport. Det betyder att det alltså finns en lång rad intressanta frågeställningar som bör belysas för att få ett någorlunda grepp om ämnet. Här följer ett antal förslag till sådana studier.

De studier som tidsmässigt bör vara prioriterade är den som rör överlåtbara fiskemöjligheter liksom den studie som avser regionala hänsyn. Detta är frågor som kan aktualiseras inom en snar framtid. Dessa båda studier kan med fördel göras i ett sammanhang. För övriga studier finns – såvitt här kan bedömas – inte samma brådska:

8.1 Tidsmässigt prioriterade studier

1. Överlåtbara fiskemöjligheter i olika typer av fiske.

En utveckling mot överlåtbara fiskemöjligheter aviseras inom ramen för EU:s fiskeripolitik som ett sätt att öka lönsamheten i olika fiskerier utan alltför stora offentliga insatser genom exempelvis EU:s strukturfonder.

Ska en överlåtbarhet genomföras för andra fiskerier än det pelagiska måste dessa system utformas på annat sätt och anpassas till varje enskilt fiske. Det kan t.ex. gälla tillstånd till burfiske efter kräfta där ansvarig myndighet fastställer totala antalet kräftburar tillsammans med ett maximi- och/eller minimiantal burar per fiskande. Därefter kan ”kräftburstillstånd” bli överlåtbara. Parallellt system kan tänkas inom hummerfisket. Frågan bör också ses i ljuset av en utveckling i riktning mot att all fångst ska landas liksom en pågående redskapsutveckling.

System med överlåtbarhet kompliceras på Västkusten genom det diversifierade fisket. Olika system bör kunna användas för samma art, för att garantera att ett kustnära fiske behålls. Att upprätthålla flexibi-

liteten för den enskilde fiskaren är en annan viktig fråga.

2. Regionala hänsyn och hänsyn till småskaligt fiske.

Att fördela fisket mellan olika kategorier yrkesfiskare kommer att bli en viktig fråga framgent med en ökad konkurrens om fiskeresursen. Framför allt är det fisket i kustzonen som kommer att stå i fokus. Detta är ett rikt vatten med många arter. Det är också vatten där arter och havsbottnar är sårbara.

Den centrala frågan vid fördelningen av fisket inom kustzonen är vilka hänsyn – förutom de biologiska – som ska tas. Det är denna fråga som kommer i ett nytt ljus genom den ändrade myndighetsindelningen på nationell nivå. I förslagen till ny Fiskevårdsplan ligger att samhället i minskande grad ska ha synpunkter på hur fisket bedrivs. Detta gör att fiskereglering i syfte att bevara ett kustnära, lokalt baserat fiske får andra förutsättningar.

Att en reglering av fisket sker på ett sådant sätt att kustfisket får tillräckligt utrymme kan bli en ödesfråga för detta fiske.

8.2 Övriga studier

Dessa studier belyser och fördjupar bilden av det bohuslänska fiskerinäring men kan inte ses som tidsmässigt prioriterade:

1. ”Hav i balans och levande kust och skärgård” – nås miljökvalitetsmålet i Bohuslän

Miljömålet ”Hav i balans och levande kust och skärgård” är ett av de svenska miljökvalitetsmålen. Det ursprungliga målet lär inte vara uppnått till år 2020, trots att särskilda resurser satts av för ändamålet. I detta sammanhang har Östersjön prioriterats.

Som nämnts har även såväl Regionen som kommunerna en roll i genomförandet av miljökvalitetsmå-

FÖRSLAG: Fortsätta studier

---

len. Detta förhållande påpekas bl.a. i Västra Göta-landsregionens Klusterstudien.

Hur är läget längs Bohuskusten? Är det bättre eller sämre än i andra delar av landet? Vilka insatser görs och är de tillräckliga? En uppgift är således att redovisa i första hand den information som finns samlad inom området – inom departement, sektormyndigheter, länsstyrelsen och Region/kommuner - och att göra en samlad bedömning för Bohuskustens vidkommande.

En möjlighet är att pröva den strategi som presenterades i Fiskeriverkets rapport FISKE2020 från år 2010 mot uppfyllandet av miljö kvalitetsmålen.

2. Lokal studie av fisket i en eller flera kustkommuner i Bohuslän

”Fiskets betydelse i kustkommunerna i Bohuslän”. Det var det uppdrag som den här rapporten skulle belysa. Genom valet av ambitionsnivå och avgränsning är det uppenbart att det finns mycket mer att göra.

Ett sätt att gå vidare är att göra en mer grundläggande analys av några kommuner och att uppdraget preciseras. Rapporten ger underlag för ett sådant arbete.

Dessa studier bör vara breda och bygga på intervjuer i det lokala samhället kompletterat med statistiskt material. En metod kan vara att utgå från dem som bedriver yrkesmässigt fiske, dvs. de licensierade yrkesfiskarna, och studera nätverket utifrån dessa.

3. En statistisk genomlysning av Bohusläns fiskarekår och fiskeflotta.

För att få fram bättre grunddata för en statistisk genomlysning av fiskarekåren och fiskeflottan måste offentliga uppgifter sammanställas så att materialet ger en bild av utvecklingen fram till idag.

För fiskarekåren gäller det sedan att se vilket/vilka fisken som bedrivs. Hur aktiva är fiskarna? Hur många bedriver ett lokalt baserat fiske? Hur många deltar i ett fiske utan licens (lottkarlar, anställda)? Vilken betydelse får den nya möjligheten att lämna ”licens” (=undantag från redskapsbegränsning) för visst turistfiske? Har man praktikanter på fiskefartyg? Dessa uppgifter kan vara viktiga för jämförelsens skull om en ändrad definition av begreppet yrkesfiskare görs genom en ny fiskelag.

För fiskeflottan gäller att se vilket/vilka fisken vart och ett av fartygen bedriver. Vilka särskilda tillstånd har de olika fartygen? Hur stor är flexibiliteten i dag? En uppfattning av kapacitet bör göras genom att undersöka flottan uttryck i bruttoton och kilowatt.

En särskild utvärdering kommer med all sannolikhet att ske vad avser de fartyg som ingår i det pelagiska systemet. Hursomhelst är kunskaper om hur detta segment av flottan utvecklats av stort värde. Var finns fartygen – hemmahamn och landningshamn? Vilka förändringar har skett? Hur har ägandet förändrats? Går det att säga något om lönsamheten?

4. Fiskkonsumtionen i Bohuslän.

Den svenska konsumtionsstatistiken är dåligt utvecklad, åtminstone vad gäller fisk. Tanken är att Jordbruksverket ska uppdatera denna statistik.

En intressant studie vore att se i vad mån den bohuslänska fiskkonsumtionen skiljer sig från konsumtionen i landet i övrigt. Är det myt eller inte att vi äter mer fisk än resten av landet. Är det i så fall den totala konsumtionen som högre? Eller äter vi mer färsk fisk? Vilka arter äter vi, eller är det lax och räkor som i resten av landet?

Att på något sätt spegla restaurangnäringen i sammanhanget vore intressant liksom att se på storkonsumtionens, inte minst skolornas, förhållningssätt i jämförelse med landet i övrigt.

FÖRSLAG: Fortsätta studier

---

5. Lönsamhet och diversifiering av fiskeföretag.

Diversifiering av fiskeföretag är ett sätt att skapa lönsamma fiskeriföretag. Det vore intressant att göra en studie av Bohuskustens fiskare för att se vilka andra sysselsättning de har vid sidan av fisket och i vilken omfattning, dels tidsmässigt, dels som andel av inkomsten.

Att studera fiskareyrkets utveckling i termer av småföretag/familjeföretag vore av intresse.

En möjlig utveckling är att fiskareyrket kommer att klyvas i tre olika yrken. Dels ett distansfiske som bedrivs i hård internationell konkurrens, till ökande del med anställda. Därtill kommer lönsamma småföretag att utvecklas längs kusten. Dessutom kommer slutligen ett fiske som ett sätt att dryga ut pensionen att bedrivas. Eller finns det andra perspektiv?

Eftersom småföretagandet satts i centrum har långsiktigt lönsamma företag definierats så att företagen ska vara lönsamma i sin helhet och att fisket ska på ett positivt sätt bidra till resultatet liksom att investeringar och återinvestering finansieras. Finns det andra sätt att se på lönsamheten?

Förutom företagets egen ekonomi har fiskeföretagens utveckling även samhällsekonomisk betydelse. Ett vanligt mått är den ”spinnoff-effekt” som fisket ger (ungefär – Hur många andra företagare/enskilda arbetstagare får sin utkomst från en fiskare?) Uppenbarligen varierar denna effekt väsentligt beroende på vilken typ av fiske som bedrivs. Finns det några beräkningar som utgår från hur dagens fiske bedrivs? Även detta är en fråga av vikt att belysa för att kunna besvara frågan om fiskets betydelse för de bohuslänska kustkommunerna.

6. Varför slutar ungdomar att fiska?

Nyrekryteringen av unga till fiskareyrket är en nyckelfråga för fisket. Här har lönsamhet och långsiktighet betonas. Genom att fisket är en krympande

verksamhet, åtminstone uttryck i antalet fiskare, försvåras nyrekrytering. Samma effekt har dagens regelverk.

En aspekt som bör kunna ge en bild av individens bevekelsegrund är genom att intervjua unga fiskare. Dessa brukar kunna få en yrkesfiskelicens för några år för att kunna starta sitt fiske, bara man gör troligt att det finns seriösa intentioner och en ekonomi bakom detta fiske. När denna första licens gått ut är det ca en tredjedel som inte återkommer med ny ansökan eller inte lyckas uppnå kraven. Så var i alla fall läget för några år sedan.

Att intervjuas dessa unga människor skulle förmodligen ge en intressant inblick i svårigheterna att etablera sig i fiskareyrket.

7. Fritidsfisket i havet – en tradition med djupa rötter.

Rubriken ”Fiskets betydelse för kustkommunerna i Bohuslän” har tolkats som att det gäller det yrkesmässiga fisket och andra verksamheter knutet till dessa företag – turistfiske, vidareförädling, egenförsäljning och vattenbruk i första hand.

Fisket har naturligtvis också en stor betydelse för kustkommunerna genom dess betydelse som fritidsfiske, dvs. fisken där egen rekreation sätts i fokus liksom fiske till det egna hushållet.

Det finns studier som belyser fritidsfisket i hela landet, bl.a. Fiskeriverkets fritidsfiskerapport från 2007, men det skulle vara intressant att djupare gå in på de speciella förutsättningarna för fritidsfisket längs Bohusläns kust och hur detta utvecklas. Omfattningen av ett hummerfiske bör kunna besvaras? Hur påverkar ett avsaluförbud detta fiske? Vilken betydelse har vikande bestånd av vitfisk haft för fritidsfisket?

8. Distansfiskets koppling till regionen.

Som påpekats har det inom det pelagiska fisket införts ett system med överförbara fiskerättigheter.

FÖRSLAG: Fortsätta studier

Detta system har gällt sedan 2009 och kommer säkerligen att utvärderas av regeringen. Det finns emellertid även andra perspektiv på detta fiske som bör vara intressant ur ett bohuslänskt perspektiv.

Distansfisket är ett fiske som utförs till helt övervägande delen av fiskefartyg från södra Bohuslän/Göteborg. Genom att landa sina fångster i – i första hand – Danmark har kopplingen till hemmahamnarna minskat. Den frågan som bör kunna ställas är i vilken mån det är möjligt att knyta denna fiskeflotta närmare till sina hemmahamnar, exempelvis genom att landa sina fångster i Sverige.

9. Göteborgs roll som centrum för västsvenskt fiske.

I studien har påpekats den centrala roll Göteborg har för fisket i regionen. Rapporten betonar fiskhamnens/fiskauktionens betydelse som centrum för handel med och distributionen av fisk. Göteborgs centrala betydelse gäller även andra områden. Göteborgs betydelse som centrum för fisketurism, Göteborgs betydelse för att bevara fiskets kulturarv liksom Göteborgs betydelse gentemot kringliggande kommuner är frågor av intresse.

10. Utvärdering av verksamheten med samförvaltning.

Samförvaltningen i Norra Bohuslän har blivit ett flaggskepp inom svensk fiskeriförvaltning. Den omnämns i praktiskt taget alla sammanhang, så också i det uppdrag som här avrapporteras.

Det har dock vid det här laget gått ganska lång tid sedan samförvaltningen startades som ett sätt att lokalt ge inflytande från fiskarnas sida och att förbättra samarbetet med forskningen. Samförvaltningen har även utvärderats, bl.a. av Fiskeriverket år 2006.

Finns det i regionen ett intresse för att utveckla samförvaltning bör en utvärdering ske av den nuvarande verksamheten samt en genomgång göras av lämpliga geografiska områden och av alternativa samverkansformer.

11. Bevara och tillvarata fiskets kulturarv i Bohuslän.

Från regionalt håll svarar Sjöfartsmuseet i Göteborg och Bohusläns Museum i Uddevalla för frågor som rör fiskets kulturarv längs Bohuskusten. Många kommuner ger stöd till privata museer eller föreningar som arbetar för att bevara fiskets kulturarv. Skydd av kulturmiljöer som fiskelägen och landningsplatser är också en del.

Förutsättningarna för det bohuslänska fisket förändras snabbt. En samlad genomgång av hur fiskets kulturarv ska bevaras förefaller saknas. Förutsättningarna för detta behöver belysas och en inventering av skyddsvärda miljöer behöver göras. Bevarande av fiskefartyg är en fråga som diskuterats

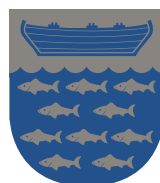
Fiskets betydelse för kustkommunerna i Bohuslän

Uppdragsgivare: Fiskekommunerna

Projektägare: Öckerö kommun

Författare: Bengt Strömblom

2013-07-12

ÖCKERÖ KOMMUN

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska fiskerifonden
- En satsning på hållbart fiske -

475 80 Öckerö • Tel 031-97 62 00

E-post: kommun@ockero.se

www.ockero.se